

11

Samlingar

utgifna

för

De skånska landskapens historiska och
arkeologiska förening

af

MARTIN WEIBULL.

V.

1876.

Lund, 1877,
Fr. Berlings Boktryckeri och Stilgjuteri.

Samlingar

utgifna

för

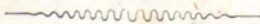
De skånska landskapens historiska och
arkeologiska förening

af

MARTIN WEIBULL.

V.

1876.

Lund, 1877,
Fr. Berlings Boktryckeri och Stilgjuteri.

INBJUDNING.

Tvänne århundraden hafva förflutit sedan den decemberdag, då Nordens folk på slätterna vid Lund möttes till den blodigaste strid, deras häfder hafva att omtala. När i dess skymning stridens lotter föllo, hade en hälft af dem, som förts till detta slagfält, skördats af döden; den af de båda kämpande, som stod qvar på valplatsen, kände sjelf sina krafter svika. Denna decemberdag, med ärans kransar stänkta af blod och tårar, gaf en sammanträngd bild af stamsplitets och frändefjädersnas tid i Norden; mandomsprof hade den nog att visa under skiftande segrar och nederlag, men det var en sjelfförstörelsens tid för vår stam, när folkens och furstarnes lidelser döfvade blodsbandets röst. Efterverlden klaggar ännu de fallne med den samtida danske skaldens ord öfver valplatsen vid Lund:

Her ligge kjække Mænd, hvis Ben og Blod er blandet
Iblandt hinanden, så at Ingen siger Andet
End de var af en Slægt: de var og af en Tro —
Dog kunde de med Fred ej hos hinanden bo?

Tvänne århundraden hafva förflutit, och stamsplitets stämma är nu tystnad: det är frändskapens, som talar. Fridens milda genius har jämnat spåren af den forna fjäden: lyckan och välsignelsen spira öfver alt i hans fjät. Det blodiga slagfältet vid Lund, en gång förödelsens vittne, står nu förvandladt till ett leende landskap, genomskuret af den fredliga samfärdselsens väg mellan folken: höljdt af vår odlings rikaste håfvor, ger det nu en bild af den nya tids välsignelse, som randats öfver Norden.

Om öfver alt i nordiska bygder minnet af den 4:de december 1676 manar till dessa betraktelser och väcker sådane

känslor, måste de särskildt framkallas inom de sydliga landskapen af den skandinaviska halfön. På deras lott föll det en gång att, härjade och förödda, lemna valplatserna för de stridande, själfva ett mål för striden och dess yttersta segerpris. När deras öde afgjorts, blef det deras pligt att, innerligt och varmt uppgångna i ett nytt fosterland, aldrig förgätande sin andel i det gamla och sin skuld till detsamma, vara ett föreningens band mellan begge.

Inom dessa landskap har uppstått tanken att resa ett minnesmärke på slagfältet vid Lund, icke ett minne af segrar eller nederlag, utan en försoningens vård på den blodigaste af Nordens valplatser. De skånska landskapens historiska förening, som omfattat denna tanke, har ställt sig i spetsen för dess utförande, och vi, svenske och danske män, inbjuda å dess vägnar att deltaga i resandet af denna försoningsvård.

Främlingen, som beträder våra kuster, skall, då han far öfver Skånes slätter, mötas af ett minne öfver forna strider, rest af förenta brödrafolk.

Axel Adlercreutz, Landshöfding. Malmö.	Ola Andersson, Nordanå. Medlem af Andra Kammaren.	Grefve Corfitz Beck-Friis, Börringe Kloster. Kabinettskammarherre.
Axel Bergström, Landshöfding. Örebro.	H. R. Carlsen, til Gamle Kjögegaard. Kammerherre.	Wilhelm Flensburg, Biskop. Lund.
Grev C. E. Krag-Juel-Vind-Frijs, til Frijsenborg.		Martin Hammarich, til Iselinge. Professor.
Grefve G. K. Hamilton, Professor. Lund.	E. Holm, Professor. Kjöbenhavn.	W. Idström, Lunds studentkårs ordförande.
A. F. Krieger, Dr juris, e. o. Assessor i Högesteret. Kjöbenhavn.	Gustaf Ljunggren, Professor. Lund.	H. C. A. Lund, Cand. Mag. Ledende Senior i Kjöbenhavns Studenterforening.
J. N. Madvig, Konferensraad, Prof. Kjöbenhavn.	C. G. Malmström, Professor. Upsala.	Sven Nilsson, Professor. Lund.
C. Th. Odhner, Professor. Lund.	C. Plong, Udgiver af Fædrelandet. Kjöbenhavn.	Friherre Otto Ramel, Öfvedskloster.
Emil Rosenörn, Overpresident i Kjöbenh. Kammerherre.	Jap. Steenstrup, Etatsraad, Professor. Kjöbenhavn.	N. J. Termansen, Gaardejer i Jylland, Folketingsmand.
Grefve Otto Thott, Skabersjö. Kabinettskammarherre.		C. A. Trolle, Klägerup. Kammarherre.
Martin Weibull, Universitets-Adjunkt. Lund.		Theodor Wisén, Professor. Lunds univ. n. v. rektor.

Bidragen emottagas af De skånska landskapens historiska förening, Lund.

Renneslöfs byskrå 1684.

I Samlingar till Skånes historia, fornkunskap och beskrifning, årgången 1873, finnes meddelad en byordning för Hofterups socken, upplysande jordbruksförhållandena i Skåne vid medlet af 18:de århundradet. Aktuarien i riksarkivet V. Granlund meddelar här ett byskrå från Söder-Halland, härrörande från slutet af 17:de århundradet. Utom det intresse, handlingen erbjuder för kunskapen om jordbruksförhållandena i denna trakt och vid denna tid, eger den ett särskildt sådant deri, att den visar, hurusom man skref danska i Halland ännu 1684.

Rendislöff Byelough eller almindeligh Byeskråe, huorefter samptlige åboer skulle sig mod hwar andre forholde, åhr effter andet, med loufflig fred och hägn ofuer Ager och Engh samt skoufhygge och andet mere, indrättat och sammanskrefuen, med menige byemändtz vilje och samtycke, af Pastore loci, Häderlig herr Jens Hanssøn Ulmivallio, den 12 Jan. 1684.

Det samme du vilde dig selff skulde skeep,
Imod din næste du altid betee,
Så går dig alting lychelig i hånd,
Enten du är til land eller vand.

In nomine Jesu.

Huer den som huusfaders nafn vil bære tilbørligen, skal være omhyggelig och forsichtig, iche allene derudi, at hand kand selff eller ved sine tienere dyrche och rychte sin ager och Eng, uden

at fånat som iche er vångvant kand ofverspringe, eller så schröbeligt, at suiyn kand det kuld-kaste eller giennombryde, da böde den schyldige for huert sådant giärde fjre schill: förste gång, och giöre strax giärdet louffigit, ellers måe det i grund ned fåis.

Til dette vide at gæe, schulle fjre mænd blant alle de andre fornæmmelig udvælgis, huilche schulle göris fuldmyndige til at ofuersee huer mandtz tæppe, och dennem vide foruden vild och venschab, had eller afwind, som de achter med en god samvittighed for gud at andsuare.

Med disse fire Mändtz giärder skulle de andre byemænd och imidlertid hafue nøje opsiun, på det de iligemåde, om bröst findis, iche schulle blifue ustraffede, uden måe plichte med de andre schyldige på lijge sätt.

3.

Om Vängegiärder at fredtæppe.

Om foråret och vårtiden schulle alle Vängegiärder uden och inden fredvång være gabluchte til fiorten dager for Philippi Jacobi dag, under fjre schill: böder, for huert giärde iche da er någenledtz optæppit. Når da åldermanden foresætter uis tid at alle vängegiärder inden och uden til schulle være lovlige, och någen findis forsømmelig derudi, hand böde til byen en otting öll, och vil hand åndda iche giöre sit giärde forsuarligt, da skal det kuld-kastis.

Om efterhöst når vinterrug bör såis i agrene, schal och huer byemand holde sine giärder gabluchte alle städer, och holde vångeleden ved god macht, at de kunde ståe tilslutne, i det mindeste på en månedtz eller sex ugers tid, at iche giäs eller suiyn kunde indkomme til den udtsæedt vinterssåd, den at opåde, huosomhelst her imod bryder, böde förste gang en otting öll. Derefter schal åldermanden påminde hannem til en vis dag sine giärder at tæppe louffig, Sidder hand da ofuerhörig, da böde dobbelt, så tijt det scheer.

Allehonde quægh och boeschab schal holdis af vintersåden, det måste mueligt er, bessynderlig suiynene, som plejer opkaste hende slemmelig, huilche endtlig så om efterhöst som om vaaren schulle ideligen være louffig ringede, at de iche fordärfue bade ager och Eng, sampt gademarch och fægång, huo her imod forseer sig efter at åldermanden hafuer det befalt, böde for huert hofwit som iche er louffig ringet en schilling, Men for huert som er uden ring to schilling, så tijt hand dermed beträffis, och desforuden betale schaden til grundenes ejermand efter nøge. Befins någen byemand tage uden forlouf en anden mandtz giärde, och dermed sin giärder uprätta, straffis til tinget efter lag och rätt, och betale ejeren schaden.

4.

Om Vångeleed.

Alle Vångeleed så ved byen som i marchen schulle vel hængis och i lovlig tid; och holdis tilluchte om foråredt i det senist til Valdborg dag, men om effterhöst for vintersäden til alle helgentid; Ellers bödis for huert lee iche er hængt en otting öll; Men for huert som iche er lovligt hængt, änddog det hänger, bödis fijre schill:

5.

Om fänidt som ey maa holdis i Byevångh.

Om foråhret schal intet quäg holdis längre i Vången, änd til fiorten dager for Valborrig dag i det seniste, uden allene det, som brugis til Vårens fornödenhed, huilchet och schal lovlig häfftis och tiöris på en huers Ejedom och iche nogen andens. Findis der anden boeschap, väre sig föll, kalfuer, giäs, grijsjer eller andet slagtz i vången efter forsagde tid, da böde detz äjermannd förste gang en schilling for huert hofuet, anden gang däbbelt, och saa framdelis; uden det imod vilje och videnschab indkommer på någen mandtz giärde eller leed, da böde den sin giärdepladtz iche lovlig hafde täppet och ingen anden.

Vången tillige med Engene schal väre reenset aldellis for lös fänet och ögh til näste Söndag effter Valborgmisse, eller och bödis for huert hofuit to schilling.

Huilchen som drifuer någit slagtz foenidt i Vången löst och ledigt, effter såedt er, och det gör någen mand schade på ager eller Engh, da giälde creaturetz ejermannd schaden igien, och böde så til byen förste gang en otting öll, anden gang dobbelt, och så främdelis.

Ingen huussmand eller uden byismand må slippe sine creatuur, särdelis de ubrugelige i våris vång eller Enger, fast der er ophöstit, uden samtlige byemändtz samtyche; Jche heller må nogen af sielfue byemänden drijfue nogit lös fänidt ind i vore Enger, så länge Säden står på agrene, i sär småe fölsinger och kalfuer, uden det scheer med heele naboernis minde; scheer anderledis, da böde den schylden findis hos, for huert hofuit förste gang to schill: anden gang dobbelt, och så främdelis.

6.

Om vångvandte Creature.

Huo som ofuerbevijsis at hafue vångvandt creatuur, enten ögh, quäg, svijn, faar, höns eller giäs, och hand det iche lovligen häff-

ter, effter hand er en sinde derom påmindt, blifuer det siden i vången fundet, i någon byemandtz korn eller gräs, eller i hans kaal eller humblehafue, da schal schaden taxeris, och den, som sådant vångvaut fänidt hafuer, schal betale det altsamman til grundens Ejermand, och disforuden böde til byen en otting öll. Skeer det oftere, at sådanne vångvandte creatuur uhäctede gör någon byemand schade, da böde Ejermanden dubbelt til naboe-laget, och giälde schaden igien, så tijt det passerar.

Men stächer eller kläpper någon sine höns eller giäs louffig, och de findis endda i vången, da giälde den schyldige schaden igien, förste gång, Men scheer det anden gang, da betalís iche allene schaden, uden ändoch bödis huer gang en schilling for huert hofuet.

7.

Om Tiörfänidt.

Huo som lader sine häster eller andet slagtz quäg lös någonstädtz i fredevång eller frede-eng uden thiör, endog hand slipper dem på sit eget, och det gör någon mand schade på ager eller Eng, hand betale schaden, och böde til byen en fiärding öll, så tijt hand andträffis.

Huo som thiörer på anden mandtz Eng, föränd den er verit ophöstit, uden Ejermandens samtyche, böde en otting öll til byen, och änddå være i hans minde grunden tilhörer. Men thiörer någon Kiöer eller andet slaugtz på anden mandtz ager uden forlouf, da omschiönt Säden er af ageren, schal dog den brödtzlige for domdristighed gifue til byen en fiärding öll, och desforuden stille hannem til frittz grunden tilhörer.

Thiörer någon på sit eget, och det slipper lös, och gör schade, der som det lovlig kand bevijsis, da böde den brödtzlige til byen förste gang to schill: for huert hofuet, siden dåbbelt, och så främde-lis; och desforuden stille den vel tilfrittz, som schaden lijdt hafuer.

8.

Om Nabois skade på Ager eller Engh.

Huo som kiörer ofuer en tilsædt ager, være sig vaar eller effter höst med vågn, harfue, åhr eller ploug, eller legger stie med tiörfänidt eller andet. Eller gör uloulig veg ofuer anden mandtz uhöset Eng, uden rätte Ejermandtz samtyche och minde, och derofuer klagis, da, der som det med rigtige vidne kan bevijsis, böde den brödtzlige til grundens Ejermand en mk sfm for huert styche hand legger vej ofuer. Huilchen som höster eller plöjer fra sin

naboe eller kennesbroder ofuer gammel häfd och skäl, och det göris af frie forsätt, och kand med trovärdige vidne betygis, da schal den brötzlige legge det fra sig igien, och böde disforuden til byen en fiärding öll, så ofte hand forseer sig.

Huo som kaster steen af sin Eng ofuer sin reeu på sin Nabois ager eller Eng och det hannem blifuer med to vidne ofuerbevijs, böde derfor til byen en otting öll.

Hugger nogen träe på anden mandtz Ejedom uden minde, böde for lidet hygge 4 schill: for stort hygge 8 schill:

9.

Om ulovlige hunde, och skabbede Ögh.

Huer mand skal lovligen häfte och binde sine hunde, iche allene om dagen, men ändoch om nattetider bessynderlig, at de iche schulle löbe omkring byemarchen, och giöre schade anten på får, giäs eller andet sådant; huo her imod bryder, effter hand er advaret, förste gang böde schaden; Men scheer det anden eller tredie gang, da böde iche allene skaden, uden och disforuden gifue til byen en fiärding öll, så ofte det någon tid skeer.

Der som sig och hände kunde, at någon mandtz häster eller fänedt blefue skabbede eller med anden smittelig siugdum baladne, (det gud dog nådeligen fra orten afwende) da skal Ejermannden holde samme besmittede Creatuure af gademarchen och fällitzklöfgang, huo som befindis det iche at giöre, och ey dertil i tide bruger råd och lägedom, efter hand er blefuen advaret, da schulle byemändene hafue frie macht och loff samme besmittede creatuure i sänch at drifue, och det fordruchne, huo herimod findis stridig och motwillig, böde förste gang en half tönde öll, anden gang däbbelt.

10.

Om Affredtz drifft.

När en huer mand hafuer aldels indhöstedt al sin åhrs gröde, så af agrene, som Engene, at intet videre er tilbage, som det åhr höstis kand eller bör, da skal åldermanden i tre eller fijre byemändtz närvärelsse legge haanden på Vängeledet, och det allerförst oplåe. Men huo som för något löss quäg lidet eller stort indförer, eller indføre lader, enten igiennem Vängeledet, eller andenstädtz, Eller och ager igiennem Vängeleed, och lader det åbet och utillucht effter sig, enten i middelhösten eller på sidhösten, och der slipper fänedt ind af huad slagtz det väre kand, och någon mand der af fanger schade på säd, höe eller gräs, da giälde den schaden igien, som domdristelig och ufornuftig sig förssåe,

och var årssag til uhägn i Vången, och böde disforuden til byen en tönde öll. Men huo som bryder hul på något giärde, være sig hans eget eller en fremmedis, och der någon slagtz fänidt indrifuer föränd Vången er lovlig opgifuen, och det kand hannem ofuertygis, hand böde til byen iche allene en tönde öll, uden och löse huert hofuedt inddreff med to schill: enten det er hans eget eller någon andens.

Jngen byemand schal gifue någon persson forlouf at sanche ax aff agrene, föränd al Vången er schiäligen opgifuen, under en fiärding ölls forlust. Fordrister sig någon at sanche op ax aff agrene uden forlouff, böde til byen otte schill: och disforuden miste alt huis de samledt hafuer. Dog de åhr her undertagande(!), på huilche gud gifuer os ålden af skofuene.

11.

Om ulowligt Folck at huse.

Huo som hyser eller herbergerer någon ulowlige folch, uden Prästens, åldermandens eller menige byemändtz vilje och samtyche, böde til byen en fiärding öll.

Huo som locker någon mandtz tuinde*) eller dennem skiuler och dölger i sin huus eller udenfor med frie forssät, böde til byen en halff tönde öll, och stande tiundetz madfader til rätte for alt det hand kand hafue i någon måder at prætere, och gielde hannem al schade igien, och være derforuden i sit eget härschabtz minde.

12.

Om ulowlige Brönde.

Huo som hafuer ulowlige brönde, och iche giörer dennem färdige med bröndkar och andet, når de derom af åldermanden ere påminte, schal böde til byen en fiärding öll, och dog suare til huis schade någon fanger af dem.

13.

Om ulowlige Ildstäder och Tächestier.

Åldermanden schal være forplichtedt åhrligen om S. Valborg tid at tage tuende af byemändene til sig, och gåe så i huer mandtz huuss, at bessee hans oufn och ildstäder, och huor de findis ulowlige, der schal åldermanden strax lägge dem forre at giöre sine ildstäder lowlige inden otte dager, at det kand være huer mand

*) a: hjon.

uden schade. Huo som helst denne åldermandens befallning icke liude vil, hand böde til byen en halff tönde öll, så ofte forseelse findis.

Huer byemand schal och være forpflichtet at holde i sin gård en god lang stie, at rädde sine huus med, om (huilchet gud nådelig afuende) ildebrand påkom, eller och stor storm och brusende väjrlig, som på husene kunde giöre stor schade, under otte schill: böder.

Derssom och (det gud forbiude) den schadelig giäst jldbrand enten nat eller dag i någon mandtz huus bleff optändt, da skulle alle Naboer være forpflichtede sig dertil med allerstörste hast at lade indfinde, både med spander och höetyfuer, ja ändoch med häster och vagne, vand at tilaghe, och hielpe fligteligen (!) til at rädde huussene, om de kunde, och dämpe ilden af yderste macht, huo herudi findis motwillig, hand böde en tönde öll, til byen, och en rixdaler til fattige folch i sognet.

14.

Om byemändtz forhold i Gildishuus.

Huo som gifuer anden ubequem ord, eller taler huer andre uschicheligen til, enten på almindelig gadestäufne, eller i gildishuus, enten i hastighed, eller i druchenschab, särdelis byens åldermand, når hand er tilstäde, och god liud imellom huer andre påklapper, da schal åldermanden tage to eller flere af byemændene med sig, och dem strax forlige, huem da kand ofuerbewijsis med tuende vidne hafue störst schyld, schal gifue, når de ere forligte, en halff tönde öll i lauset. Men den som icke vil lade sig forlige, uden heller findis motwillig och stridig, hand böde en tönde öll, dog härschabetz sag foruden, om sagen er så grouf, at den icke uden process och rättergang kand blifue bijlagt.

J ligemåde schal också af åldermanden samme artichel holdis, om hand sig imod någon byemand uden billig årsag forbryder.

Huo som begår slagtmål i gildishuus eller uden forre, når gildis öll drichis, hand böde dobbelt.

Huo som bär hemmelig öll af gildishuus på andre orter uden forre, och hafuer icke dertil åldermandens och de andre Naboers samtyche, hand böde en mk til lafugetz (!) bäste, så ofte hand blifuer beträffet.

Jngee snyltegiäster, være sig börn eller andre, skulle lidis i byemändtz gildishuus, såsom sådanne folch kunde ofte gifue årsag til stor uenighed och trätte imellom Naboer och byemänd, och bringe meget ont til väye, som (må schee) ellers aldrig bleff hördt eller spurdt.

Appendix.

Huer mand schal være forpflichtet at færdiggjøre almindelige høevæye och Kornveje for sin egen Ejendom, under 4 schill: böder, effterat hand aff åldermanden er påmindt, och så schal ingen underståe sig legge nye væye offuer anden mandtz Ejedom, være sig ager eller äng, uden blifue ved den gamble kiörevej, som aff samptlige bymænd af arildtztid hafuer väret brugelig.

Ingen mand måe tage främmed eller uden byis mand med sig udi almindelige Enge och bevilge hannem något hygge lidet eller stort uden vor Oldermantz videnskab, under 8 schillingtz böder förste gang, scheer det anden gang, böde sig en march Sfm: tredie gang 2 mk, och så främdelis.

Om någon fordrister sig at udtage sine creatur enten hemmelig eller åbenbare af anden mandtz gård, der de ere indsatte, effterat de hafue gjort schade och ufred på ager eller Engh, da böde sig for sielffrädig domdristighed förste gang en otting öl til byen, och disforuden betale huad schade creaturene hafue gjort, scheer det anden gang, böde dobbelt och så främdelis.

Befindis någon at dölge med sin naboe, når hand viste huad ufred hand gjort hafde, da schal hand undergåe samme straf, som den der sielfuer ufreden stiftedt hafuer, effter Oldermændens och 3 andre uvillige *) mändtz gotfinnande, både til byen, och til den schaden lidt hafuer.

Indhägner någon ager eller Eng i fredevang, schal det schee med byemändtz samtyche, och schal giärdet omkring være lige så got som de andre vangegiärder, och når den anden vang opgifues, schulle och samme indtapper ligge åbue for almindelig quägh til en huers nytte.

Men om sådanne indlychis giärder iche kunde giøre fuld fred, både for det qveg och fännidt, derudi aff dens rätte Ejermand sselvwilligen er indseppit, som for det boeschab, der kand hafue driffit udenforre, så at någon af parterne springer ofuer det ulovlige giärde och gör någon mand schade, enten på ager eller Engh, da böde sig schaden den det ulovlige giärde omkring lycherne tilhörde, och blifue schyldig til byemændene disforuden en otting öll, så offte bröst kommer på.

Findis och samme indlychers Ejermand modstridig at hand iche vil giärde omkring sin indhäguede grund, som fjere danne-mänd kunde besee være louffigt och ustraffeligt, da hafue sig byemændene, efter forregående, schiälig påmindelse, fuld macht och myndighed sådanne bröstfäldige indlychegiärder at kuldkaste, på det al uhägn och ufred på näst omliggende ager och Eng kand afböjis och megen stridighed imellom naboerne gandsche dämpis och udslåis.

---

*) ovelldige.

Täpper någon mand sin indhägnat Ejedom anden mand til fortreg enten på hans agevey om höst eller vår, eller almindelig gangevey på andre tider, och iche godvilligen vil det rätte, och någon deraf finder sig præjudiceret; da måe åldermanden med byemændene upryche det schadelige giärde, och forelägge grundens äyermant at flytte och reparere sit giärde på bequem tilbörliq platz och ställe, så at iche någon derofuer billigen kand kiäre, om hand på nye ville det igien uprätte.

Denne forskrefne byeskråe lofue vi samptlige bymänd efterlefue aldellis uryggeligen til allis vort gafn och bäste, huilchet med voris undertröchte Signeter och karemärchen verifiseris och bekräftis.

Jens Hansön. Loci Pastor Ind:	Peder Carlsson. Deghn.
Peder Jensön. Nämbdeman.	Lardtz Pålson.
Knud Svensön.	Peder Knudtzön.
Peer Andersön.	Peer Lassesön.
Anders Gudmansön.	Mons Hansön.
Lasse Nielsön.	Mons Svensön.
Niels Larsön.	Ole Hansön.
Bengt Bengtzön.	Peer Knutzön.
Bengt Larsön.	Ole Nielsön.

Halland

i medlet af 17:de århundradet, statistisk öfversigt, samtida handling ur Upsala universitets bibliothek, meddelad af bibliotekarien C. G. Styffe.

Wardbergz Lähn.

Härader 4. Nembl.

Himble	1	}	dervthi ähre 23 Giälldh och 47 Sochnar.
Farhåhs	1		
Wiske	1		
Fiäre	1		

Stoore och små hemman	2228 Nembl.		
Skatte och allahanda Crono	1762 giöra i heele	Mant:ll	1596 ⁷ / ₁₂ .
Frelsse	466 giöra i heele	Mant:ll	401
			1997 ⁷ / ₁₂ .

Adelens sätesgårdar: 10 Nembl.

Hellerup	Ofwe Gäddas.
Långhåhs	Nils Passbergh.
Österreedh	Class Morman.
Tostrup	Måns Morman.
Thöle	Frederich Rantzau.
Roseredh	Matz Sitzewiss.
Daal	Jönss Gagge.
Gåsewaadh	Hindrich Puddebusk.
Öllmenäs	Per Lauritzen.
Raöhr	Een swensk Adelmän.

Ladugårdar 2 Nembl.

Slätzladugården; hafwer vthsäde 220 T:r Engh 600 lass.
Clöstret; hafwer vthsäde 100 T:r Engh 300 lass.

Laxefisken 2 Nembl.

1. wijdh Falckenbergh för arenderat för 150 D:r S. M:t.
1. wijdh Clöstret för arenderat för 200 D:r S. M:t.

Städer 3 Nembl.

Warbergh	}	dervthi ähre borgare	}	140.
Falckenbergh				50.
Kongzbacka				26.

Bätzmäns hålldz vthi

Wardbergh 5.
Falckenbergh 2.

Åhrlige Räntan med kyrkiotijonden af heela Wardbergz Lähn, på förslagh 18000 D:r S. M:t.

Hallmstadh Lähn.

Härader 2 Nembl.

Hallmstadh }
Åhrstadh } dervthi ähre 12 Giäldh och 22 Sochner.

Store och Små Hemman 988 Nembl.

Skatte och allehanda Crono	519	giöre i heele	Mant:ll	391 $\frac{1}{2}$.
Frelsse	469	giöre i heele	Mant:ll	317 $\frac{7}{12}$.
	988			709 $\frac{1}{12}$.

Wabnöö	Jochum Bäckz.
Klackerup	Elisabet Bilde.
Kielstrup	Ifwar Vlf sax.
Tröliunga	Holgier Rosenkrantz.
Sanderup	Anna Basse.
Knobbishollm	Eilert Holk.
Julebergh	Gabriel Krusse.
Dalsshult	Anna Grijs.

Ladugårdh 1 Nembl.

Slätzlagerden; hafwer vtsäde 150 Tr, Engh 300 Lass.

Laxefiskie 1 wijdh Falckenbergh, för arenderat för 150 D:r S. M:t.

Städer 1 Nembl.

Hallmstadh deruthi ähre Vngefähr 150 Borgare, hafwa intet hållit Bätzmån.

Åhrlige Rântan medh kyrckiotijonden af heela Hallmstadh Lähn på förslagh vthi Sölfuer Myntt 4500.

Lahollms Lähn.

Härader 2 Nembl.

Tynnersiös }
Höghz 1 } dervthi ähro 11 Giäldh och 17 Sochner.

Stoore och Små Heman 869 Nembl.

Skatte och allehanda Crono	265;	giör i helle	Mant:ll	208.
Frelsse	604;	giör i heele	Mant:ll	494.
	859			702.

Adelens Sätessgårder 9 Nembl.

Dömmestorp	} Hollger Rosenkrantz.
Skättarp	
Klagztorp	} Hollger Rosenkrantz.
Pederstorp	
Wallen	} Hindrich Gyllenstierna.
Skiedaal	

Siöboda Eyler Holck.
 Tåstorp F. Elisabet Hartwijck.
 Ahrlössa Fredrich Skata (Skade)..

Ladugårdh 1 Nembl.

Slåttagården; hafwer vthsäde 120 T:r. Engh 300 lass.

Laxefiske 1 för arenderat för 150 D:r S. M:t.

Städer 1 Nembl.

Lageholm; dervthi ähre vngefähr 64 Borgare; hafwa intet hollit båtmän.

Ährlige Rântan medh kyrkitionden af heela Lahollms Lähn på förslagh vthi Sölfver Myntt 3100 D:r.

Summarum vppå heela Hallandh.

Lähn	3.
Härader	8.
Prästegiell	46.
Sochnar	86.

Store sum. o. Frälsseheman	{	Skatte o. allehanda Cronheman 2546	{	giöre i heela Mant:ll 4085.
		1549		

Adelens Sätsgårdar	27.
Ladugårdar	4.
Städer	5.
Laxefisken	4.

Behållen ährlige Rânta medh kyrekiotijonden, på närmeste förslagh, altz. räknat vthi Sölfwermynt i Swenske Peningar 25600.

(Med annan hand, trol. Isr. Lagerfeldts:

Sum. Cronheman	2200.
Sum. Frälssheman	1200.)

Ortshistoriska anteckningar.

Skånes ortshistoriska literatur är rikare på bidrag till de stora gårdarnes historia än de flesta andra landskaps; deremot saknas sådana till de smärre gårdarnes och till kronegendomens. En del strödda anteckningar i detta ämne, hemtade från olika håll, mest ur riksarkivet i Stockholm och länsarkivet i Malmö, hafva här blifvit sammanställda. Några bidrag till provinsiel slägthistoria finnas äfven bland de samma. — De här sammanställda upplysningarne skulle kanske blott med möda kunnat vinnas, om någon för hvarje särskildt fall gjort sig till uppgift att söka dem. Hvad som mera tillfälligtvis blifvit samladt kan sålunda möjligen spara möda för andra, på samma gång som härigenom en riktning anvisats, i hvilken önskligt vore att medlemmarne af denna historiska förening bidroge till främjande af dess ändamål.

Alnarp — Alnerup,

det nuvarande landbruksinstitutet, tillhörde vid öfvergången till Sverige Lunds domkapitel, som erhållit det genom häfdabyte med den siste danske dekanen, riksrådet Gunde Rosenkrands. Det skildes från dekanatets gods, då Rosenkrands i följd af Roeskildefreden förlorade sin plats i kapitlet och donerades vid Carl X:s besök i Malmö 1658 till kommandanten i Malmö Joh. v. Essen, som tackar för donationen i skrifvelse af 1658 $27/3$. Till domkapitlet återkom sedan aldrig godset. Det var redan före den allmänna indragningen af kapitelgodset (1679) kronegendom och innehades 1680 under förpaktning af amiralitetsmajoren Henning Olsen-Ankargrip. — Alnerup hade i det 17:de århundradet be-

byggnad af ett gammalt, tre våningar högt, grundmuradt stenhus, som låg öster om gården. Ännu 1738 stod denna gamla byggnad kvar, men var då förfallen och obeboelig. Vid samma tid omtalas en ungskog vid gården af ek, alm och ask: det är den nuvarande Alnarps skog.

Andrarums alunbruk

anlades 1637 af den förslagsrike och företagsamme herr Jockum Beck till Torup, som under lifsfara och med otroligt stora kostnader anskaffade arbetare från Lüttich. Bruket hade stora svårigheter att bekämpa, ty alunskiffen kunde ej bearbetas på samma sätt som i Brabant eller som vid de italienska eller engelska alunverken. Det rätta sättet för dess bearbetande blef först tolf år efter anläggningen upptäckt; då hade herr Jockum Beck dock redan förstört större delen af sin förmögenhet på detta och andra industriella företag. Tillfälligtvis hade upptäckten af alunskiffen blifvit gjord och upptäckaren kom den ej stort till godo; snart inträffade också krigens härjningar, hvarunder bruket förstördes, så att det från grunden måste återupprättas. J. Beck hade under tiden starkt anlitat sin kredit. Han hade måst betala ända till 12, 16, ja, 20 procents ränta årligen på de lån han upptagit. Derfor gingo affärens till slut så tillbaka, att han åt kreditorerna tvangs att upplåta samtliga sina gods, utom Andrarum och Ö. Torup, hvilket han tillbytt sig för alunverkets skull. 1657, då han i Holland blifvit arresterad och invecklad i en kostsam rättegång, lade nu samtliga kreditorerne, som det säges, uppeggade af biskop Vinstrup och borgmästaren i Malmö Jörgen Bödker, qvarstad äfven å Andrarum. 1657 års krig utbröt emellertid och de danska fordringsegarnes andelar konfiskerades af Carl X. Han visade intresse för J. Beck. Gen. guvernören Stenbock ansåg också honom ensam i stånd att sätta drift i verket igen efter freden 1660. Men åt Bödker lemnades likväl efter Carl X:s död förvaltningen och denne skötte bruket i många år för kreditorernas räkning, dock utan att lemna dem någon afkastning. Till slut återlemnade han bruket för samma summa, som han emottagit det. En engelsman vid namn E. Roberts, som betydligt höjde tillverkningen af alun jemte den af viktriol och färg, tog derefter befattning med detsamma. Troligen hade, om J. Beck vid denna tid återfått förvaltningen, skulden kunnat afbetalas, men kreditorerna hindrade honom från att få del

deri. 1669 hölls i Kristianstad en kgl. kommission bestående af riksråden Claes Rålamb och Joh. Gyllenstjerna Nilsson samt 8 andra kommissarier; räkenskaperna granskades då. J. Beck gjorde anspråk på några millioner i skadestånd. Kommissionen dömde jemte Bödker 15 s. k. kontrahenter, bland hvilka biskop Vinstrup var en, till stora ersättningssummor. Slutet blef dock, att J. Beck förklarades ännu skyldig 2000 rdr. Begge parter gingo till justitiæ revisionen och 1671 föll dom. Men den verkställdes ej, förrän efter kriget 1679, då general guvernören Joh. Gyllenstjerna gaf det utslag, att Beckska familjen för sin räkning skulle erhålla 9 pannor i bruket, kreditorerna de öfriga.

Härtill hade nu äfven kommit andra vidlyftigheter. *Ö. Torups* sätesgård, grundad af Christer Bülow, sjelfva gården i Raflunda och ladugården i Hvitaby socknar, hade Jockum Beck tillbytt sig för alunbrukets skull. Under sina penningförlägenheter hade han pantsatt säteriet till sin svärmor fru Barbara Vittrup-Friis, men största delen af ugedagsgodset till sin sväger Axel Juul. 1651 hade dessa fått full egande rätt till panterna, och J. Beck och hans arvingar blifvit utsöndrade från egendomen. Då skänkte emellertid fru Barbara säteriet till svärsonens barn. Axel Juul behöll sin andel. När Skåne gick under svensk spira 1658, framlade dock Jockum Beck jordböcker för hela Torup och friade derigenom sin danske svägers gods under ugedagsfrihet. Sjelf arrenderade han det. Så fortgick det till 1665, då kommissarien Printz angaf förhållandet och väckte åtal mot honom för undansnillning af kronoutskylder. Söndradt från säteriet borde Juuls gods ej ha åtnjutit ugedagsgodsets frihet, utan betraktats som utsockne frälse. Hofrätten dömde Juul att betala 8000 d:r i ersättning för undanhållen ränta af detta gods, hvilket bestod af 21 gårdar i Andrarums by och spridda gårdar inom 4 andra socknar i Albo härad. Axel Juul lät saken gå som den kunde. Kronan tog sin betalning i godset, och 16 af Andrarums gårdar, på hvilkas grund alunbruket och sjelfva det hus, i hvilket Jockum Beck och hans familj bodde, indrogos redan före 1675. Under kriget konfiskerades äfven de öfriga såsom fiendegods. Belägenheten blef alltså den, att kreditorerna egde bruket, och kronan grunden, på hvilket det stod. Blott en del af gårdarne i Raflunda och Hvitaby återfick Juul efter freden. Kommissarien, Printz, som till belöning för förra processen erhållit $\frac{1}{3}$ af det konfiskerade godsets penningevärde, hotade med ny process, denna

gång riktad mot herr Jockum sjelf för falsk uppgift rörande Juuls gods. Gen. guvernören Ascheberg förklarade i memorial till Carl XI, december 1680, att om lag skulle gå för rätt, hade han för underslevet förbrutit all del i alunverket ¹⁾. Men herr Jockum hade på Ljungby 1679 $\frac{1}{4}$ utverkat sig konungens bref, att af inkomsterna årligen bekomma 1000 d:r. Dessa ville han taga af sonens, herr Laves, del i verket. Deraf kom nu också familjetvist, då sonen hänvisade fadren till de andra participanternas del, medan fadren åberopade sonens pligt att försörja sina föräldrar. Den kommission, som sedan verket 1681 en tid varit seqvestreradt, fick i uppdrag att reda affärerna, ökade förlägenheten, ty den måste underhållas på verkets bekostnad. Omsider bortgingo gamle herr Jockum Beck och hans fru Elsa Friis. En kolossal förmögenhet hade försvunnit under ansträngningarne för detta verks anläggande och upprätthållande. Det hade blott bragt sorger och betryck öfver anläggaren: efterkommande skördade ej annat. Lave Beck öfvertog dispositionen öfver bruket, hvari Beckska släktens andel egdes af honom och system Barbara Beck Morman. Men han råkade derigenom i rättegångar och skulder, så att både bruket och Torupsgodset blef honom frantaget. Han dog 1710 i Stockholm i fullkomligt armod. Grefvinnan Christina Piper, som placerade den i Carl XII:s tid på åtskilligt sätt förvärfvade Piperska penningförmögenheten i skånska gods, hvilkas egare under öfvergångstiden blifvit ruinerade, köpte äfven Andrarum och Torup. Den Beckska släktens belägenhet var derefter i nästa slägtled sådan, att Lave Becks och Leonora Ulfelds arfvingar, då grefvinnan Piper äfven åtog sig utbetalandet af Sigward Grubbes stipendium till Lunds universitet, öfver hvilket släkten förut haft tillsättningsrätt, med glädje utbytte denna mot rättigheten att framför andra åtnjuta stipendiet.

---

¹⁾ På Aschebergs anförande om J. Printz' förslag att ytterligare fullfölja saken mot Axel Juul och J. Beck för fördöljande af rätta förhållandet med Andrarums och Torups ugedagsgods, hvarigenom ställdes i utsigt att kronan skulle kunna förvärfva hela alunverket (dec. 1680 Kungsör), svarade Carl XI med beslut att låta lagligen genom Printz fullfölja saken. Hela verket blef genom order af 1681 $\frac{11}{1}$ lagdt i beslag, men kontraorder följde $\frac{15}{4}$ och en kommission förordnades för att reda förhållandena mellan kreditorerna och Beck.

Arilds läge.

Kapellet här begagnades enligt anteckning från 1738 vid bönestunder hvarje morgon och afton under sillfisketiden samt till offentlig gudstjänst under jul, påsk och pingst. Äfven vid *Viken* fans ett kapell, hvare gudstjänst hölls hvarje söndag. Det var en oansenlig korsverksbyggnad.

Billesholm.

59 $\frac{1}{4}$ hemman, Bornholms vederlagsgods, var 1676 pantförskrifvet till borgmästaren Bengt Pihl-Pihlerona. Den snikne Niclas Jonsson-Cronacker kastade begärliga ögon på Pihleronas egendom, när denne under kriget blifvit förd till Danmark, och anhöll att deraf få taga betalning för sin kronofordran. Härå resolveras 1677 $\frac{2}{2}$ Vä, att Pihleronas egendom ännu ej vore konfiskerad, men så framt den det blefve, skulle han bekomma Billesholm med fullkomlig eganderätt mot afstående af Dragsholm. Gården hade först varit gifven i pant till general guvernören G. O. Stenbock. Pantebrevets öfverlåtelse på grefve Pontus de Lagardie konfirmerades 1669 $\frac{20}{12}$. Ännu efter kriget var det i Pihleronas händer såsom, men indelades strax derefter till ryttmästareboställe.

St. Bjellerup.

Detta säteri uppkom då på 1660-talet Mathias Otto, 1668 adlad med namnet Siöberg, erhöll en gård i Bjellerup såsom donation under svensk säterifrihet. Medan ännu den danska författningen stod orubbad, infördes nämligen under Carl XI:s förmyndareregering svenska adliga friheter vid sidan af de bestående danska. Ett af de äldsta svenska säterier i Skåne är just St. Bjellerup. Mathias Otto-Siöberg var en tysk, som kommit till Skåne vid besittningstagandet 1658; 1659 i november hade han blifvit utnämnd till stallmästare vid det af Carl X upprättade stuteriet på Flinge. Han erhöll Flinge och Dalby kungsgård — 84 $\frac{13}{24}$ hemman Bornholms vederlagsgods — på arrende 1668 $\frac{19}{3}$ mot 2200 d:r rmt årligen och bibehöll detta arrende till 1679. Under tiden gifte han sig inom den inhemska adeln. Hans hustru var Clara Maria Galtung från Björnstrup-Björnstorp; med henne fick han *Uglerup*. Han bekom 1672 $\frac{8}{5}$ rå och rörsfrihet för *Kornheddinge*, *Trollestorp* och *Brågerup* samt 1672 $\frac{30}{7}$ patronat till *Eserup*; troligen har han egt

äfvén *Eserups* gård. Siöberg dog 1692 såsom kgl. stallmästare och Bjellerup innehades 1697 af professor Lundersten. Under förra hälften af 18:de århundradet egdes gården af biskopinnan Papke och öfver gick till släkten Gröninger, som i tvenne leder och till sitt utlocknande var dess egare. Derefter innehafves den af släkten Trolle. Egendomen som ursprungligen bestått af omkring 150 tunnland räknar nu omkring 500. — På gården förvaras familjen Gröningers släktporträtt.

Björkeberg

i Göinge härad tillhörde vid öfvergången till Sverige Jörgen Urup. Det var 1658 ett litet säteri med några få ugedagsbönder samt pantsatt till hospitalet i Malmö. 1697—1716 egdes gården af Carl Gustaf Bonde, den siste af Bondeslägtens skånska gren. Det uppskattades 1697 till 20 t:rs utsäde och 102 lass äng.

Björkeberg hade i början af 1600-talet tillhört den svenska släkten Grip-Gyllengrip. När nämligen Kristoffer Grip, befallningsman på Kalmar, som tagit Sigismunds parti, efter Kalmars uppgifning 1599 jemte Johan Sparre blifvit halshuggen af hertig Carl, gingo sönerna öfver till Danmark. Den ene, Ulf, gifte sig der med Jörgen Daaes dotter och blef förmodligen genom detta gifte innehafvare af Björkeberg. Ulf Grip-Gyllengrip gaf Gustaf Adolf sin trohetsed först 1615.

Björstorp — Börstrup.

Fru Märtha Nieroth Morman, enka efter Hack Morman till Esperöd, som vid Kristianstads stormning 1676 undergått plundring fick enligt kgl. bref 1679 $\frac{3}{4}$ under Björstrup, en sin bondegård, bruka dess fästen såsom veckodagsgods. Här af framgår, att Hack Morman dött vida tidigare än 1695 såsom uppgifves i Anreps ättartaflor. Fru Märtha var dotter af landshöfdingen i Nöteborgs län A. Nieroth och Christina Bonde af den dansk-skånska Stensholmsgrenen. Hon blef sedan omgift med löjtnanten Sven Dahlepil, som skref sig till Björstorp.

Bläsinge

i Östra Ljungby socken var i början af svenska tiden ett öde gods, men inköptes och bebyggdes ånyo af Ludvig Troil eller Tråil, en svensk officer. Det bestod 1671 af $5\frac{1}{4}$ mantal, då han, sig och

de sina till någon hemvist", begärde säterifrihet å detsamma, enär han på godsets upptagande användt hvad han egde. Det beviljades honom för den långa och trogna krigstjenst han gjort åt Sveriges krona, och denna säterifrihet förklaras i kgl. brefvet 1671 $\frac{6}{4}$, vara af samma natur som den ridderskapet och adeln i Sverige enligt svenska adliga privilegierna förunnade. Troil, en gång blifven säteriegare, gjorde snart anspråk på andra adliga privilegier, såsom visar sig af en tidsmålande skrifvelse 1671 $\frac{2}{12}$ från honom till landshöfding Aug. Leyonsköld, hvori han beder, att Leyonsköld vill gifva honom tillstånd att bygga ett stolstånd för sig och de sina i Östra Ljungby kyrka såsom andra adelsmän i hertigdömet Skåne hafva; "ty jag är rätt så hårdt trängder, att jag med min hustru måste gå uti en stol tillsamman och i kyrkan är ingen stolstånd a parte, utan måste jag och min hustru, Guds ord att få höra, tränga oss ibland bönderna".

Bornholm (1658).

Förteckning på Bornholms presterskap då Sverige 1658 tog besittning af ön.

1. Herr Jens Lauritzøn til Rønne och St. Knuds kircke.
2. „ Haagen Bertelson til St. Bodels och Nexøe, v. præp.
3. „ Lauritz Weyell til Öster Mariæ kircke.
4. „ Rasmus Andersøn till Vester Mariæ kircke.
5. „ Matz Mickelson til St. Nicolai kircke.
6. „ Haagen Tønnesøn til St. Clementz kircke.
7. „ Jacob Tønnesøn til Nykircke.
8. „ Pofuel Ancker til Ryds kircke och Hassle.
9. „ Jens Hansøn til St. Olafs kircke och Allinge.
10. „ Michel Nielson til St. Ibbs kircke och Suaniche sogn.
11. „ Rasmus Olufson til Røe sogn.
12. „ Olaf Lauritzøn til St. Peders kircke.
13. „ Niels Matzøn til Aakircke.
14. „ Michel Thomesøn til St. Pofuels kircke.
15. „ Oluf Nielson til Öster Lauritz kircke och Gudhiom Larskier sogn.

Boserup,

som vid öfvergängen till Sverige tillhörde Gunde Rosenkrands, öfvergick tidigt till svensk egare, grefve Ludvig Weirich Lewen-

haupt. Det egdes efter hans död 1668 af arfvingarne, bland hvilka sonen Carl Julius Lewenhaupt skref sig till Boserup. Amiralen Theodor Christophers-Anckarcronas enkefru Catharina v. Schoting-Anckarcrona, som dog 1770, gjorde Boserup jemte Runsa i Uppland till fideikommiss för sin mans brorson majoren Conrad Wilhelm Anckarcrona och hans arfvingar. Fru v. Schoting tillhörde den gamla tyska köpmanslägterna i Ronneby, liksom äfven hennes man.

Bullstofta

egdes ännu 1681 af släkten Dumbartz. Jungfru Mette Marie Dumbartz omtalas i Landskrona rådhusprotokoll 1681 $\frac{4}{1}$ såsom enda arfvinge efter sin broder, kapten Chr. Dumbartz. Gården skildras 1738 såsom ringa bebyggd vid en liten sjö med surskog omkring. I förening med Dufeke nämnes Bullstofta 1697 och 1715 såsom tillhörande släkten Ramel.

Burlöf.

Här erhöll guvernements chirurgen Ephraim Coldewey 1676 donation å en gård samt 1677 $\frac{7}{9}$ år 3 $\frac{1}{4}$ gårdar i Lomma, ödegårdar, belägna intill gården i Burlöf. Jemte andra donationer indrogs denna 1679, men Coldewey återfick 1682 $\frac{4}{7}$ Burlöfsgården såsom lifstids donation. I detta kgl. bref lemnas om honom följande upplysningar. Efter att ha följt svenska arméen i Polen och Danmark 1655—60 såsom fältskär, äfven under belägringen och stormningen af Kjöbenhavn, hade han förordnats till guvernements chirurg i Skåne, hvilken syssla 1670 indragits. Derefter hade han varit garnisonschirurg i Malmö och med trovärdiga attester bevisat, att han efter slagen vid Lund och Landskrona haft ej mindre än 1200 sårade och sjuka under vård hos sig och sina gesäller. Han hade dervid använt egna medicamenter. Belöningen tyckes alltså väl förtjent.

Delperöd

i S. Rörum, Albo härad, öfverläts 1680 af kronan såsom rusthåll åt major P. v. Klingsporr; vilkoret, enligt skatterätts- och rustningsbrevet: "så länge munstergill rustning presteras".

Dragsholm,

ett Bornholms vederlags gods, bebygdt af samme And. Bille, som byggt Billesholm, blef 1666 $\frac{6}{10}$ donerad till öfverste Barthold de Mortaigne, hvilken emellertid ännu 1671 icke kommit i besittning deraf. Det kom i stället i händerna på Niclas Jonsson-Cronacker, som erhöll förpantning af denna egendom (jemte hemman i Hörby, Fulltofta, Jonstrup och Farhult samt Höja socknar för 1016 dr sm:t; Niclas Jonssons kronofordran var då i sin helhet 16662 dr sm:t). Cronacker hade ännu 1680 gården som pant. Då låg den öde efter 1676—79 års krig.

Elgaröd,

3 hemman med Sjöhus och Hallemölla i Elgaröd, Albo härad, erhöll 1680 Lave Beck till Torup af kronan såsom rusthåll; vilkoret enligt skatterätts- och rustningsbrevet: ”så länge därför presteras munstergilla rustningar”.

Espinge.

Inom denna socken hade öfverstelöjtnanten Ekenmeyer, som 1663 adlades under namnet Ekensteen, gårdar. Han dog der 1669 och begrofs i Espinge kyrka. Enkan fick 1677 Espinge södergård såsom donation under säterifrihet. Donationen indrog med de andra 1679. Fria från ordinarie utlagor hade hon 1676 $\frac{20}{2}$ erhållit 8 $\frac{1}{2}$ hemman i Färs och Frosta härader, bland andra *Qvesarum* samt Kjönge i Hörby.

Fogderup — Fogdarp

i Frosta härad, 9 till 10 gårdar, egdes vid öfvergången till Sverige af fru Sophie Rantzau och såldes af henne 1658 $\frac{2}{5}$ till Corfitz Ulfeld för 5100 rdr. Ulfeld hade ej hunnit att betala mera än 1000 rdr af köpesumman, då andra danska kriget 1658 utbrast. Afbetalningen till fru Sophie Rantzau konfiskerades för henne såsom dansk undersåte, men hon undandolde penningarne. Senare konfiskerades äfven godset för Ulfeld. Den från 1650 års riksdag bekante Nils Skunck, som hade en plats inom den kommission, hvilken dömde Ulfeld och de sammansvurna i Malmö 1659, utverkade Fogderup till donation för sig och skref sig till detsamma. Skunck dog som landsdomare i Bleking, der han egde Skunckenberg, det nuvarande Johannishus.

Forsby

2 $\frac{1}{2}$ hemman i Sönnarslöf, Åsbo härad erhöi kornetten Gissler af kronan såsom rusthåll 1680; vilkoret var enligt skatterätts och rustningsbrevet: "så länge derfor presteras munstergill rustning".

Hammars

gård i Nosaby gafs efter öfvergången till Sverige åt öfverste Casper v. Borneman, som skref sig till Hammar och dog här 1665 samt begrofs i Nosaby kyrka, hvarest hans sorgefana upphängdes. Gården fördelades 1680 i 10 bondhemman. Hufvudgården med trädgård och fiskdammar fick befallningsmannen Jacob Ulf såsom 2 rusthåll, "så länge derfor presteras munstergilla rustningar". Han hade frihetsår å gården, som varit ruinerad. Hammar egdes i början af 1700-talet af major Nils Nilsson Psilander, som skref sig till gården. Efter återkomsten från fångenskapen i Ryssland dog han här 1734. Hans enka Catharina Lönn gifte om sig med assessor Anders Schenling-Nordenadler, som äfven skref sig till Hammar. Han dog på Hammar 1761 $\frac{1}{4}$.

Hjularöd.

På denna gård suto 1671 Enevold Acheleye af den gamla danska adeln och Fr. v. Buchwald af den inflyttande svenska såsom samegare. Buchwald klagade 1671 $\frac{1}{9}$, att Acheleye uppsatte ett nytt säteri på sin del och fordrade, att den ene skulle utlösa den andre. Saken remitterades till landshöfding Leyonsköld. Fr. v. Buchwald, som 1680 introducerades på svenska riddarhuset såsom baron v. Buchwald och dog såsom guvernör i Wismar 1693, var af den holsteinska släkten Buchwald och hade 1654 inkommit till Sverige med drottning Hedvig Eleonora. Han lemnade hela Hjularöd och Harlösa i arf åt sin dotter Emerentia, gift med öfversten friherre Reinhold v. Liewen; hon skref sig till arffru till detta gods. Med hennes dotter Charlotte Elisabeth v. Liewen, gift med öfversten B. W. von Dellvig, öfvergingo de för en tid till denna slägt, hvarefter de egts af slägterna Schwerin och Toll.

Holma,

säteri i Hörs socken, som ursprungligen bestått af 3 gårdar Hör, 1 Sjunnerup, 1 Maglasäte, 1 Egeröd, 2 halfva gårdar Fogdaröd

och 1 half Jullarp, kom i Walkendorfska släktens ego genom Karin Brahe, Axel Ottesøns dotter till Elvedgaard och Tosterup, gift med Henning Walkendorf. Hennes son, v. landsdomaren, Lunds universitets kurator Kristoffer Walkendorf till Ellinge, lemnade Holma till sin dotter Ingeborg, som gifte sig med sina bröders lärare, Sveder Åkerholm. Denne nämnes 1682 såsom gårdens egare. Den uppskattas 1697 till 13 tunnors utsäde, 100 lass äng, och bokskog för 25 svin. Sveder Åkerholm och hans fru Ingeborg Walkendorf lefde ännu 1726, då de i Hörs kyrka läto uppsätta en vacker ljuskrona af messing med 12 armar, 4 i öfra, 8 i nedra runden, burna af en pansarklädd riddare och nedtill slutande i ett fantastiskt hufvud med handtag. Kronans glob bär följande tvenne inskrifter:

Sveder Åkerholm et uxor ejus generosa Ingeborg Walkendorph hunc lycnum pensilem sacro templo Hörensi perpetuum monumentum dederunt A:o 1726.

Purus amor verbi, templi tumulique tuendi
Causa fuit doni, non laudis vana cupido,
Una sepulta humus lecti ludusque jugalis,
Dante Deo, æternum conjungit gaudia cœlum:
Et dono et dictis pax inviolabilis esto!
Vindice crede Deo! vis non impunis abibit.

Sved. Åk.

Ingeborg Walkendorf lefde möjligen in i följande årtionde; hon nämnes i Döbelns Lunds universitets historia ha meddelat handlingar rörande fadrens universitetskuratel. Holma ärfdes af sönerna Peter Christian, Henning och Holger Åkerholm, som behöllo gården samskiftes. Genom Hennings dotter Maria öfvergick ena tredjedelen till hofrättskommisarien Peter Lorentz Weibull på Lyby och genom Holgers sondotter Susanna Kristina en annan del till den förres son Lorentz Peter Weibull. Dessa arfvingar af släkten Åkerholm sålde gården, det sista af släkten Walkendorfs gods i Skåne, som stannat i slägthand, till grefvinnan Regina Cronhjelm Ankarstjerna Schwerin, efter hvars död 1776 Holma genom dottren Gustaviana v. Schwerin Cronacker öfvergick till sistnämnda släkt. Holma är numera utstyckadt.

Hveen

med Uranienborgs kungsgård omtalas i bref till landshöfding Leyonsköld af 1674 ¹⁵/₇ såsom förskrifvet till v. guvernören baron

Martin Schultz v. Ascheraden. Det indrogs 1679 och bortarrenderades 1680. Ön hade 1659 en befolkning af inalles 30 bönder enligt uppgift af assistensrådet Taubenfelt. 1738 hade kommandanten i Landskrona Lannerstjerna Uranienborgs kungsgård ($4\frac{3}{16}$ hemman) på arrende; befolkningen tyckes då ha varit af samma antal, ty då han fordrade utöfver kontraktet, att bönderna skulle göra "mjölke- och ryktedagsverken", säger han, "att de lätt kunde presteras, enär de äro så många, att det ej kommer på mer än en gång i månaden". Befolkningen var vid slutet af förra århundradet mera dansk än svensk, beslägtad genom gifte med själländsk allmoge. Den bodde i ett bysamhälle.

Håkanryd

i Ivetofta och *Köpinge Hofgård* erhöll statskommissarien Billing-Billingsköld 1680 $\frac{11}{9}$ qvitt och fritt för sin trohet och sina lidanden under 1676—79 års krig. Håkanryd bebodde han sjelf.

Höganäs, Viken och Råå

jemte de fem qvarnarne vid Helsingborg och Horshagen i Allorum förlänades 1673 $\frac{17}{9}$ under Norrköpings besluts vilkor åt Aschebergs svåger gen. major J. B. v. Schönleben, som förut erhållit *Hjelmslund* i donation. Likaledes erhöll han *Kungshult*, ett hemman, och *Laröd*, två hemman, under samma vilkor som de andra gods han förut inom socknen fått i donation. I kraft af Carl XI:s bref 1679 om reduktionen i de skånska landskapen indrogos dessa gods till kronan. Ascheberg anmäler 1681 $\frac{31}{3}$ att Schönleben med stöd af 1680 års riksdagsbeslut begärt få åtnjuta 1680 års ränta. Hjelmslund indelades till majorsboställe.

Kiaby och Kiuge (1690).

Dessa byars åker och äng hade Henrik Ramel till Beckaskog tagit från bönderna och lagt under hufvudgården. 1690, då Beckaskog blifvit kronogods, återgafs åt byarne den del deraf, som låg längst bort från gården, men med en förhöjning af räntorne motsvarande hvad från sätesgården derigenom afgick. Kgl. bref 1690 $\frac{7}{8}$.

Klostergården vid Lund (S:t Peders klostergård)

pantsattes af danska kronan till borgmästare och råd i Köbenhavn, som sålde den 1654 $\frac{1}{2}$ till borgaren P. Hansen, hvilken 1655 sålde den till Chr. Lund. Dess arfvingar sålde gården 1664 $\frac{3}{7}$ till biskop Peder Vinstrup, genom hvars dotter Anna Maria, den jemte Värpinge-Trolleberg öfver gick till släkten v. Böhnen. Den följde sedan Värpinge-Trolleberg.

Krogholm — Krageholm

kom i Krabbeslägtens ego genom Karen Marsvins gifte med Iver Krabbe. Den jordegendom, som samlats i dessa makars händer, omfattade utom Gunderslöfholm och Vemmetofte på Sjælland Krogholm-Krageholm, Baldringe, Högestad, Jordberga och Fulltofta i Skåne. Krogholm tilldelades andre sonen, den ryktbare Jörgen Krabbe. Om arfsförhållandena efter Jörgen Krabbe och hans föräldrar meddelas följande upplysningar ¹⁾:

1661 i augusti gaf Jörgen Krabbe i Malmö sitt morgongåfvobref till Jytte Tott, underskrifvet af honom och hans syskon ²⁾. I detta försäkras fru Jytte Tott om besittningen af Krogholms hufvudgård samt dess underlydande bönder och jordegendom, "saavit som hannem arveligen efter hans forældres död kunde tilkomme, efter som den hannem ved lod var tilfalden", allt under förutsättning, att hon barnlös öfverlefde honom. Dog han före föräldrarne, skulle dock Krogholm för lifstiden vara hennes.

1661 ^{20/9} upplät Iver Krabbe till sin son Jörgen Krogholm-Krageholm genom formligt upplåtelsebref; "dog at der efter derom gangne brefs formelding emellem hans broder och södskinde efter sæd-

¹⁾ Ur de danske kommissariernas dom i saken mellan Jörgen Krabbes och Jytte Tott Krabbes arfvingar 1701 ^{18/1}. Kgl. bibl. Köbenhavn).

²⁾ *Iver Krabbes och Karen Marsvin Krabbes arfvingar voro:*

1) Tage Krabbe g. m. Kirsten Vind (Gunderslöfholm). 2) Sophie g. m. KieldKragh. 3) Mette † 1681 g. m. Chr. Vind † 1677 (Jordberga), dottren Karen Vind g. m. Chr. Bille till Dybeck. 4) Jörgen Krabbe g. m. Jytte Tott. 5) Else g. m. Jörgen Skeel Due (Högestad). 6) Karen g. m. Just Hoegh (Fulltofta). 7) Anne Sophie g. m. Chr. Urne. 8) Margrete g. m. 1:o Björn Ulfeld till Råbelöf 2:o Erik Rosenkrands.

vanlig maneer af ligning skeede, naar hans forældre ved døden vare afgangene”.

1664 $\frac{22}{8}$ upprätta de Iver Krabbe och hans hustru Karen Marsvin en arfförening, af hvilken ses, att han med henne ärfte Krogholm med 1400 t:r hartkorn. Jörgen och Tage Krabbe hade båda bekommit sina lotter: det öfriga skulle delas mellan de andra barnen, dock ej förr än efter modrens död. Tage Krabbes lott var Gunderslöfholm. Egande rätten var föräldrarne förbehållen under deras lifstid; efter enderas afgang skulle den öfverlevande utvälja hvilken af gårdarne honom lyste: Krogholm eller Högestad i Skåne, Gunderslöfholm eller Wemmetofte i Sieland.

1666 $\frac{20}{5}$ förklarade Iver Krabbes barn, att som en deras broder, — Jörgen Krabbe — och 3 systrar, bekommit fulla lotter i Skåne, skulle de gifva 2 slette daler af hvar tunna hartkorn till de andra syskonen.

1666 $\frac{14}{8}$ förklarades genom Iver Krabbes testamente, att i föregående bestämmelser ingen förändring finge ske.

1667 $\frac{22}{6}$ slöts nu en arfförening mellan samtliga Iver Krabbes barn, af hvilken framgår, att halfva köpegodset uppskattas till 1291 t:r $5\frac{1}{2}$ sk. hartkorn. Afledde någon af syskonen barnlös under modrens lifstid, skulle lotten af hennes köpegods och arfvegods hemfalla till henne (en broderlott = 538 t:r hartkorn), dock morgongåfvobrevet oförkränt.

1673 $\frac{1}{8}$ är Jörgen och Jytte Totts första testamente dateradt. Skulden efter honom, för hvilken hans slägt svarade med hälften skulle fru Jytte förränta med 6 proc.; hvad hon afbetalade skulle tillfalla hennes slägt efter hennes död; till underpant förskrefs af Krogholms gård så mycket, som kunde förränta detta kapital.

1675 $\frac{21}{12}$ konfirmerades detta testamente af Konung Carl XI.

1677 $\frac{3}{5}$ upprättades ett nytt testamente, som 1681 $\frac{27}{3}$ skall hafva blifvit bekräftadt. Af Krogholm upprättades ett stamhus för släkten Krabbe; i följd häraf finge aldrig något af detta gods pantsättas eller deri införsel tagas.

Knud Tott begärde i kraft af detta testamente en registrering af skulderna och befallning derom utgafs från Kjöbenhavn 1680 $\frac{5}{6}$; men då afsade sig Krabbesläkten arf och skuld (1681 $\frac{10}{8}$) efter brodern och fordrade blott de 538 t:rna hartkorn, enär Jörgen dött före modren. Olof Rosenkrantz förklarade samtidigt, såsom

förmyndare för Tage Krabbes son, å sin myndlings vägnar, att han ej emottog Krogholm såsom stamhus. Knud Tott protesterade å sin systers vägnar mot anspråket. Krogholm vore i följd af morgongåfvobrefvet hennes. Så dömde också 1681 ¹²/₁₁ de danska kommissarierna Otte Scheel och Michel Vibe.

1683 ¹⁸/₅ gjorde friherrinnan Jytte Tott Krabbe uppbud af all sin egendom "til at conservere hendis sal. herris reputation, haand og seyl"; boet visade ett öfverskott i jordegods och lösöre af 20,548 rdr rmt 11 sk. såsom uppbudsförrättningen af 1682 ⁴/₈ anger.

1688 ¹¹/₄, blef hon efter kgl. resolution och dom lagsökt af hans exc. hr Just Höegh för 33,591 dr dsk. silfvermynt. Då utskilde executionskommissarierna efter gen. guv. Aschebergs ordre 538 tr hartkorn såsom tillhörande samtliga fru Karen Marsvin Krabbes arfvingar. En handling af 1688 ¹⁷/₅ visar, att dessa 538 tr hartkorn af Krabbeska arfvingarne blifvit friherrinnan Jytte testamenterade för hennes lifstid.

Efter hennes död råkade emellertid Tottar och Krabbar i tvist om denna egendom. Båda hade stöd för sina anspråk: Tottarne i testamentet, Krabbeslägten i Aschebergs resolution. Båda sökte införsel i egendomen hos Otto Wellingk, dåvarande gen. guvernören. Den meddelades Krabbarne 1698 ²⁶/₇. Tottarne klagade, men den danska kommissionsrätten dömde, 1701 ¹⁸/₁₁, att étatsrådet Monrad och fru Margrete Krabbe såsom förmyndare för Tage Krabbes barn skulle förblifva i besittning af de 538 trna hartkorn; åt Tottarne tillerkändes den försäkran i Krogholm för halfva skulden, som genom testamentet blifvit Jytte Tott gifven. — Sådant var i körthet denna vidlyftiga arfstvists förlopp, som ofta beröres i samtida handlingar.

Kåseholm

egdes vid öfvergången till Sverige af Enevold Acheleye till Hjuläröd. Hans enka Margarete Stensen innehade gården 1682. Dottern Barbro Sophie Acheleye gifte sig med Hans Gyllenpalm, som efter svärfadren blef gårdens innehafvare och dog der 1723.

Kärrgård i Tostarps socken.

Härå fick 1665 ²/₅ Corporalen, ärlig och manhaftig Per Persson Larf af gen. guvernören Gustaf Banér rätt att njuta den säteri-

frihet, som hans hustru tillförene såsom å gammalt frälse njutit. Då denna frihet honom såsom ofrälseman bestreds, erhöll han derå kgl. bekräftelse för den långliga och trogna krigstjenst han gjort Sveriges krona K. Br. 1672 $\frac{9}{3}$.

Lillö.

Carl X Gustaf hade 1658 befallt den gamla medeltidsborgens nedrivande. Härom skrifer H. Nilsson Skytte 1658 $\frac{23}{11}$.

"Lillö ser jag på intet annat sätt att få omkull, efter muren är öfver 3 alnar tjock, utan jag är nödd sätta eld på't, förmenande det, att kalken mellan kullerstenarne skall förbrännas, så att muren blifver lös, och sedan låta försöka med ett par stycken att få fällat. Under grunden kan man intet komma för vattnets skull: stora granater att inhugga i muren hafver jag inga". — Så mycken möda har det kostat att få Tottarnes stamsäte jemnadt med jorden. Godset delades och blef 1658 indeladt till underhåll åt officerare vid flottan. Sedan lemnades det för en tid till släkten Barnekow i utbyte mot gods på Rügen, men indrogs åter till kronan 1679.

Limhamns

kalkbruk i Hyllie anlades af Johan de Willom och tvenne andra holländare, hvilka 1622 fingo ett privilegium, som 1631 öfverflyttades på infödd dansk man. Vid öfvergången till Sverige egdes bruket af den Bartholomæus Michelsen, som var en hufvudmännen för sammansvärjningen i Malmö 1659. I enlighet med domen öfver honom blef Limhamn indraget till svenska kronan. Bruket bibehållande ansågs af stor vigt vid denna tid, i synnerhet för fästningsarbetena. Kronan öfverlät bruket på arrende åt enskilda. 1670 var inspektorn Schmidt arrendator. 1702 låg bruket nere. Sedan 1709 låg stället öde, men upptogs 1729 af handlanden Frans Suell d. ä. i Malmö emot 16 års frihet från utskylder och derefter 80 drs ränta. Förut hade räntan varit 225 dr rmt. Frans Suells frihetsbref är dateradt 1728 $\frac{29}{11}$. Samme man upptog också 1731 från ödesmål det af amiralitetsmajoren Henning Olsen-Ankargrip 1682 anlagda tegel bruket i Lomma. Det tillverkade 1737 200,000 tegel. Begge bruken öfvergingo genom gifte från Suellska i Kockumska släkten och bilda nu förenade grundlaget för Lomma cementaktiebolag.

Utom kalkbruket vid Limhamn funnos vid besittningstagandet 1658 tvänne kalkugnar vid Bjärreds ladugård-Bjersjölagård samt tvänne vid Tunbyholm och Onslunda ladugård. Vid Andrarum funnos 2, en om 30, en om 46 lästers tillverkning.

Lyby säteri

bildades, då kaptenen Burchard Lillie å en gård i Lyby fick svensk säterifrihet 1673 $\frac{1}{9}$. Gården kallas en gammal frälsegård, som han köpt af en adelsman (Claus Sparre till Söderto?); redan $\frac{5}{5}$ s. å. hade Lillie, som nämnes kapten under dragonerna af skånska eskvadron, ärlig och manhaftig B. Lillie, erhållit tillstånd af gunst och nåde att för sina visade trogna tjänster besitta gården under adelig frihet för sig, hustru och barn, utan att årligen behöfva hembjuda den till lösen åt frälse män. 1747 innehades gården af löjtnanten Gellerstedt. Senare på 1700-talet beboddes gården af hofrättskommisarien Peter Lorentz Weibull.

Lärkesholm

hade Arild Svave till Näsbyholm fått i testamente af sin hustru Margrete Beck till Näsbyholm († 1679 i Vimmerby). Gården hade af honom förbättrats och försetts med nya byggnader, men plundrats och antändts af förbi marscherande finnar hösten 1676. Godset var af fienden och svenskarne helt och hållet ruineradt. Den af gen. guvernören meddelade säterifriheten erhöi kgl. bekräftelse 1682 $\frac{15}{6}$. Gården tyckes vid Arild Svaves död öfvergått till brodern Mogens Svave till Vankifva, Oretorp och Åraslöf, gift med Cecilia Bonde af skånska Bondegrenen. Åtminstone nämner sig en systerdotters son till henne af Baggeläkten medarfvinge till Lärkesholm, då han hos gen. guvernören C. G. Rhensköld 1699 $\frac{25}{2}$ supplicerar att få öfvertaga Lärkesholm, som öfverste Lode "oss arfvingar till prejudice" hittills haft på arrende mot 60 d:r rmt. Det var process mellan arfvingarne och denne öfverste Lode, som var gift med Sophie Bille (dotter af Peder Eskesen Bille till Svanholm † 1659 och Margrete Acheleye), hvilken förut varit gift med Börje Rosenkrands till Örup och derefter med en af bröderna Svave.

Löfvestad

— då 59 $\frac{7}{8}$ dels hemman — blef 1669 öfverlåtet åt öfverste Johan Pringel och han shustrus åsom pant för 3500 rdr. 1671 $\frac{27}{8}$ be-

faller kammarkollegium att som pantesumman nu må vara betalt, hans arfvingar skola tillsägas "gå sin väg derifrån". 1673 $23\frac{1}{9}$ fick dock öfverste G. Lybecker bekräftelse på sitt köp af Pringels panträtt. Det hade länge tillhört släkten Mormand, som fått patronat till kyrkan, och vid öfvergången till Sverige innehafte af Ove Gjedde, som sålde det till Bornholms vederlags gods. Det hade derefter först varit donerat till landsdomaren Ulf Bonde.

Mörarps

gästgifvaregård upprättades på gen. guvernörens befallning 1668. Hela häradet, kronogods och frälse, skulle dertill bidraga enligt 1664 års gästgifvareordning; men adeln undandrog sig för sitt ugedags gods, ehuru den stämde inför herregårdarnes portar. Den åberopade Christian III:s recess och handfästningarne samt Malmö recess, som fritog ugedagsgodset från kontribution. Häremot uppställdes från den svenska styrelsens sida gästgifvareordningen, som grundade sig på riksdagsbeslut. Det var en af de konflikter, som yppade sig med anledning af fredsslutets bestämmelser om provinsernas bevarande vid gammal författning "i allt som ej stred mot Sveriges rikets fundamentallagar", hvarmed man på svensk sida förstod af konung och riksdag gemensamt stiftad lag.

Nygård

i Broby socken blef 1666 $26\frac{2}{3}$ svenskt rusthåll. Löjtnanten Thomas Troil egde då gården. Han sålde den till kapten A. Gyllengranat, $19\frac{1}{3}$ 1669 för hvilken rusthållsbrevet bekräftades.

Kjells-Nöhelöf och Felestad.

(Nøhole oc Filested 1655).

Kyrkoherden i dessa socknar, Hans Hansson var 1655 i augusti fullmäktig för Rönnebergs härads presterskap vid Skånes sista danska konungahyllning i Kjöbenhavn. Han inlemnade vid detta tillfälle böneskrift om förflyttning till ett bättre kall, försedd med ett intyg af slottsherren på Landskrona slott, Knud Ulfeld, som visar, huru föga efterfikadt ett 2:ra klassens pastorat var inom de trakter, i hvilka Gustaf Horns armé huserat under plundringstågen 1643—45.

Knud Ulfelds vittnesbörd om Nöbøle och Felesteds pastorat.

Efttersom supplicanten begierer, at ieg skulle skriffue paa denne supplication, saa er det mig noch som vitterligt, at hands kald er meget ringe oc vaared altid ringe, dog formedelst at disse byer i forgangen fejde, saavel som fleere, ere blefne øde oc siden icke kunde kommet paa fode igien, da er det bleffuen flux ringere. saa at der det for nogle aar vacerede, kunde ieg neppe faa en der ville lade sig føre der paa: oc siden denne hæderlige person kom dertil, haffuer hand nogle gange været hos mig oc endelig begiæret at motte slippe derfra igien. Dersom hanem icke anderledis motte bevilgis hielp, var det hannem ønskeligt, at hand motte voceris derfra til bedre lejlighed, naar noget ledigt blef, eftersom hand er en skickelig mand oc haffuer gode gaffuer paa prædichestolen.

Kiöbenhafn den 12 Augusti 1655.

Kongl. Mayt:s

underdanigste tro tienere

Knud Ulfeld

m. p.

Herr Hans erhööll 1655 förskoning från skatt, och det lofvades honom ett bättre kall, hvilket löfte dock ej blef utfördt. Vid den svenska konungahyllningen i Malmö 1658 ²⁰/₄ inlemnade han en liknande böneskrift till de svenska general kommissarierna. Ännu 1664 inlemnade han, då fullmäktig för häradet vid svenska riksdagen, böneskrift om förflyttning från Nöbelöf och Felestad, som ännu ej hunnit hemta sig ur sitt lägervall.

Oretorp

egdes redan före öfvergången till Sverige af en gren af den svenska släkten Bonde. Tord Bonde till Stensholm och Sund blef under striden mellan Sigismund och hertig Carl förklarad sina gods förlustig och tog sin tillflykt till Danmark. Han var gift med Sidsel Urne, dotter af Claus Urne till Beltebjerg-Bälteberga och Margrete Trolle. Sonen Jöns uppfostrades hos modernefränderna och gifte sig 1600 med Ellen Daae, dotter till riksamiralen Jörgen Daae. Han förblef i Skåne och bodde på Oretorp, som han kanske fått med hustrun, äfven sedan han 1620 hyllat Gustaf Adolf och återfått de för-

verkade svenska godsen. Hans ena dotter Cecilia gifte sig i Skåne med Mogens Svave, som med henne ärfde Oretorp. Efter hennes död ärfdes gården af brorsonen Carl Gustaf Bonde till Araslöf, Björkeberg, Skeinge och Oretorp, som dog 1716 barnlös i sitt äktenskap med Kristina Ulfeld Ebbesdotter, slutande den skånska eller Stensholmslinjen af Bondesläkten.

Vestra Ringarp

i Örkeljunga erhöll länsmanen Joen Joensson i Hylta Markaryd under skattefrihet för sin och hustruns lifstid med anledning af de tjänster, han gjort i småkriget mot snapphanarne. Donationen utbyttes 1683 ²⁷/₁₀, mot Björnholma i Fagerhult, då V. Ringarp indelades till rusthåll.

Rydebeck

omtalas på 1660-talet såsom det enda tegelbruk i Skåne; dess stora vikt för Landskrona framhäfves. Det drefs af ett bolag, hvars förnämsta intressent var Doktor Hans Jörgensen Horsters enkefru. Hon begärde — och hade landshöfding Hammarskölds förord för sin ansökan — utbyte af pantegods i Bjäre härad mot hemman vid Rydebeck, enär lera började tryta för bruket. Förutom detta tegelbruk omtalas vid denna tid endast tvenne andra inom de skånska landskapen, de vid Laholm och Warberg. A. Börjeson skrifer om dessa till gen. guvernören J. Gyllenstjerna 1679 ²¹/₁₁: ”det vid Varberg gifver 40000 taktegel och lika mycket annat tegel; det vid Laholms kungsgård har i grefve Axel Lillies tid blifvit ruineradt”. Lillieslägtens grefskap Lillienborg var, som bekant, Laholms kungsladugård. Tegelugnen vid Varberg hade Arent Berntsen Bergen, författaren af Danmarks Fructbar-Herlighed, fått i förläning på 1640-talet, den tid han ännu var slottsskrifvare på Varbergs slott.

Råby

i Hörby socken. Henrik v. Rappholt, ryttmästare, sedan major, erhöi af svenska kronan 1673 ²⁰/₁ för 27 års krigstjänst qvitt och fritt för sin och hustrus lifstid under frälsemannafrihet 6 gårdar i denna by, hvilken donation 1676 ställdes under Norrköpings besluts vilkor.

Strö.

Å denna gård erhöll general major Georg Henric Lybecker säterifrihet 1680.

Sunnanå

i Burlöfs socken skänktes 1667 $\frac{2}{3}$ till Johan Andersson, (stamfar för släkten Vestersköld), inspektor vid tullen i Malmö för honom, hustru och arvingar under rustningsfrihet, "så länge han och de förmå hålla oss och vår krona i vår krigstjenst en varaktig karl med sin häst och mundering".

Södertou

egdes vid öfvergången till Sverige af Claus Sparre, den siste af de skånska Sparrarne och hans fru Dorothea Knudsdatter Ackeleye. Det tillhörde sedan biskop Peder Vinstrup och tillföll efter honom hans son Peder, som 1689 innehade gården. Under förra hälften af 18:de århundradet egdes den af Magnus Stenbocks guvernements-sekreterare assessor Anders Schenling-Nordenadler.

1680 miste gården sin säterifrihet; men Peder Vinstrup återfick denna 1683 $\frac{10}{9}$ af nåd; rättshandlingarne hade förkommit i kriget. Den rike och myndige biskop Vinstrups son slutade sina dagar i armod. Han dog såsom nådehjon 1697 hos sin frände Johan Gyldenpalm på Kåseholm, som då äfven egde Södertou. I en böneskrift, dat. 1697 $\frac{25}{10}$ Kåseholm, till Lunds universitets kansler N. Gyldenstolpe om en e. o. profession i matematik, klagar Vinstrup sin nöd. Reduktionen och andra händelser hade bragt honom till tiggarslafven: "qvo etiam me vertam misserimus nescio". Emellertid trodde han sig under sin studietid och genom de studieresor han företagit i främmande land ha förvärfvat tillräckliga studier i matematik för att bestrida en professur. Hans fädernehem, Lundagård, af Carl XI indraget genom reduktionen, var då universitetshus. Ansökan beviljades icke.

Trelleborg,

by i Skyts härad, — nu varande staden — donerades 1669 $\frac{2}{7}$ till öfversten Barthold de Mortaigne såsom vederlag för Dragsholm. Staden Trelleborg var då en by, som bestod af 12 hela skattehemman, 3 halfva hemman, 102 gatehus och 4 väderqvarnar. Gen. Guv. G. Banérs immissionsbref 1669 $\frac{27}{7}$.

Tromtö

i Bleking egdes på 1670-talet af majoren vid Lybeckers i Skåne-Bleking förlagda kavalleriregemente Henric v. Krefeld, som 1672 naturaliserades som svensk adelsman. Han hade köpt godset före kriget. Under detta krig 1676—79 hade han vid Landskronas uppgifning hört till dess garnison och ställdes till ansvar därför. Han supplicerar från Vexjö 1678 ¹⁴/₁, att få återvända till Tromtö, klagande sitt armod. 1679 anställdes han åter som ryttmästare vid öfverste Ramsvärds regemente.

Tullesbo.

Från Urnesläkten, som vid öfvergångstiden egde gården, öfvergick den till danske köpmannen Evert Holsts ego. Han sålde den till justitiepresidenten Johan Palm-Gyllenpalm, men handeln gick tillbaka, och arfvingarne sålde den nu till häradshöfdingen i Färs och Frosta härad, Peter Silnecker, broder till Margareta Silnecker på Jordberga, den siste af adliga ätten Silnecker 1214. Derefter egdes gården af borgmästarinnan Öllegård Peträus och hennes dotterbarn Elisabeth och Carl M. Dietrich.

Tågerup,

3 hemman i Saxtorps socken, var ursprungligen kapitelgods, som af Carl X donerades till assistensrådet Gustaf Hansson-Taubenfelt. Han erhöll derå 1661 ²¹/₁₂ rättighet "att nyttja samma vilkor och rättigheter öfver sina under denna gård i samma socken belägna bönder och hemman, som andra af adel på sina insockne bönder der i landet usurpera". Efter Taubenfelts och hans sons död 1674 hemföll Tågerup såsom kapitelgods till Lunds universitet och gafs 1680 vid kapitelgodsets indragning till professor Nils Hyltenius-Silfversköld att efter vissa frihetsår — liksom hela trakten kring Landskrona hade det under kriget 1676—79 legat öde — brukas som 3 rusthåll.

Udderup — Uddarp

i Skepparslöf, Gers härad, Bornholms vederlagsgods, gafs 1680 till major Henrik von Krefeld såsom 2 rusthåll "så länge därför presteras munstergilla rustningar".

Uglerup — Uglarp.

Denna gård i Bonderups socken köpte Lauritz Galtung till Björnstorp 1649 $1\frac{2}{8}$ af Falk Lycke till Gersnäs. Hans hustru Barbara Grabau (Gråbo), som 1663 såsom enka innehade Björnstorp med Uglerup och 1674 ännu nämnes i landstingsdom, sålde Uglerup 1671 $1\frac{2}{2}$ till sin dotter Clara Maria Galtung genom skötebref under tecknad af hennes lagvärjeman Palle Urne till Gyllebo. C. M. Galtung var gift med Matthias Otto Siöberg till Bjellerup.

Vankifva

egdes vid Skånes öfvergång till Sverige af danske riksamiralen Henrik Bielke. Han sålde godset till den svenske riksskattmästaren Sten Bielke; landshöfding Aug. Leyonsköld köpte det af honom, hvarefter den skånske adelsmannen Mogens Svave (Svab) till Oretorp och Åraslöf blef dess egare.

Vanstatorp

tillhörde vid öfvergången till Sverige Johan Urne och hans fru Pernille Kaas. Det köptes derefter af biskop Peder Vinstrup och öfvergick jemte Värpinge genom hans dotter Anna Maria till släkten Böhnen.

Värpinge — Trolleberg.

Värpinge bys åbor hade af ålder varit ugedagsbönder under S:t Peders kloster; detta ugedagsgods fränkandes emellertid kronan och köptes af Tage Tott Ottesen, "den skånske kungen", samt lades af honom under Värpinge gård i Flackerup-Flackarp, som derigenom förstörades till det nuvarande Trolleberg. Vid öfvergången tillhörde godset Ove Tott Tagesen. Af honom köpte biskop Peder Vinstrup detsamma; han säger sjelf: "dertill nödd". Förmodligen har rike herr Tages skuldsatte son råkat i skuld hos den mera ekonomiske biskopen. Vinstrup begär i skrifvelse 1660 $28/9$, hvarur ofvanstående är hemtadt, att få njuta sitt svenska adelsprivilegium till godo och besitta godset med svensk frälsemannarätt. Ugedagsfriheten blef Vinstrup beviljad af 1669 skånska commissarierna och af kammarkollegium bekräftad i bref till landshöfding Leyonsköld 1670 $20/3$. Från Vinstrup öfvergick Värpinge genom dottrens gifte till släkten v. Böhnen. Den skildras 1738 såsom bebygd med 4

boningslängor af korsverk och tegel, bildande en fyrkant; hade stor trädgård omgifven af plankverk, sid och kall åker, god höväxt i torra år, hvaraf ses huru mycket större än varit vid denna tid. Gårde saknade skog.

Värpinge-Trolleberg köptes i medlet af 18:de seklet ur släkten v. Böhnen af öfverstelöjtnant Fredrik Trolle, som deraf 1768 för en linj af släkten Wachtmeister stiftade fideikommisset Trolleberg, hvilket 1830 utbyttes mot Trolle-Ljungby.

Vestanå

i Näsrum blef säteri, då Carl XI 1679 $22/10$ beviljade kyrkoherden i Ljungby Henrik Nissenius (jemte son och 3 döttrar adlad under namnet von der Wetering 1679 $12/6$) byte af denna gård mot hemman i Bleking under säterifrihet. Det egdes och beboddes i början af 1700-talet af Ove Leopold, en tysk läkare, stamfadren för den svenska släkten Leopold-af Leopold. Doktor Ove Leopold var farfader till skalden. Prosten Nissenius von der Wetering egde äfven *Tosteberg*, hvilket han tillbytt sig till säteri. Det bestod af $2/4$, "utan skog allena några kärr"; dertill hörde ock Bockö, en ö i saltsjön, $1/8$, samt Ingesö bebodd af fiskare. "I betraktande af den möda han haft att af landet anskaffa hvad kgl. hofstaten behöft", medan konungen 1678—79 vistades på Ljungby fick han dessa säterier jemte prestkallet fria från alla besvär och gravationer i sin och hustrus lifstid. Han fick äfven under vistelsen i Stockholm i uniformitetsärenden i jan. och febr. 1681 tillstånd att bruka de bondgårdar han köpt i Näsrum under ugedagsfrihet vid Vestanå samt Ifvetofta kall att förenas med Ljungby, hvarom han förut haft löfte. Han klagar sig hafva varit mera än någon annan prest i Skåne utsatt för snapphanarnes förföljelser; de hade bränt hans prestgård, förstört hans vackra trädgård; sjelf hade han varit fängslad af dem. Rof och plundring hade gått öfver hans hus; hustru och barn hade lefvat under fara för lifvet. Suppliker i riksarkivet 1681 $9/1$, $14/2$.

Volsjö,

som af Henrik Lindenow försåldes till danska kronan, hvilken i sin ordning öfverlät det åt den svenska såsom Bornholms vederlagsgods, förpantades ej länge derefter till öfverjägmästaren i Skåne Wulf Dietrich Stoisloff, en tysk till börden, för 11650 d:r rmt. Ränta var ej bestämd: han brukade panten och betraktade

afkastningen såsom ränta. Enligt kgl. resolutionen, att gods, som mot ofruktbara fordringar förpantats, borde indragas, skulle Volsjö ha återgått till kronan, men genom kammarkollegii bref 1671 $^{28}/_9$ efterläts Stoisloff att på behaglig tid behålla godset i afräkning på pantsumman. Stoisloff innehade äfven Bjereds ladugård som donation. Efter indragningen 1679 bortarrenderades gårdarne. I förra hälften af sjuttonhundralet egdes gården af den för sina religiösa svärmerier bekante öfverstelöjtnanten grefve Bengt Frölich, som gick i landsflykt. Han skref sig grefve och herre till Volsjö.

Ågerup

i Norra Rörum, jemte *Karup* i Färingtofta och *Lilla Råby* vid Lund samt *Fjerestadtorp*) lemnades 1674 $^{20}/_2$ åt doktor Christian Foss under *svensk säterifrihet* i utbyte mot det säteri, som han 1671 $^{21}/_{12}$ fått tillstånd att anlägga af Veberöds by och Hemmestrups by i Everlöf, hvilka byar kronan nu tog i utbyte mot förutnämnda gårdar. Foss' gods seqvestrerades under 1676—79 års krig, men återlemnades åt egaren genom freden. Ågerup innehades sedan af Fossiska släkten, tills det inköptes af lagman Eric Magnus Drefling-Lilljenberg, som deraf gjorde ett fideikommiss för sin släkt 1751 $^{4}/_4$. Enligt hans förordnande stiftades af hans arvingar 1752 $^{30}/_7$ för hofrättskommisarien Peter Lorentz Weibulls son Eric eller dess syskon och efterkommande ett fideikommiss af till Ågerup hörande utsockne frälsehemmanet n:o 1 $^{3}/_4$ mtl. *Södra Hultseröd* i Billinge socken, Onsjö härad, hvarå fasta såsom evärdlig egendom meddelades af Onsjö häradsrätt 1757 $^{21}/_{10}$ för Eric Weibull och dess efterkommande. Ågerup innehafves nu af släkten Stjernclo-Lilljenberg-Palmqvist; S. Hultseröd af Eric Weibulls sonbarn samskiftes, då majorat ej ännu blifvit upprättadt.

Årup.

Detta säteri egdes 1682 af Peter Crusebjörn, sedan 1679 Skånes siste landsdomare † 1686, som gift sig med Riborg Holck, dotter af Eiler Holck till Söeboe och Riborg Bille Holck samt syster till Sten Holck till Gedsholm.

Åkersberg — Hörs säteri

bildades, då amiralitetsmajoren Henning Olsen-Ankargrip 1687 $^{9}/_{12}$ erhöll frälsefrihet på några hemman, som han köpt i

Hörs by. Ankargrip, som 1691 dog i Carlskrona såsom schoutbynacht, var en norrman bosatt i Malmö såsom större kofferdiskeppare eller som det kallades spanjefarare. Han hade under Malmö belägring 1677 så tappert kämpat på svensk sida, att han samma år anställdes vid flottan som major och följande år erhöll sitt adelsnamn. 1697 innehades det af sekreteraren R. Hillethan.

År 1697

År 1697 dog Ankargrip i Carlskrona. Han hade varit schoutbynacht i Malmö och hade varit kofferdiskeppare. Han hade varit med på den svenska sidan under belägringen af Malmö 1677. Han hade varit major vid flottan och hade erhölet sitt adelsnamn 1697. Han hade varit sekreterare för R. Hillethan.

År 1697

År 1697 dog Ankargrip i Carlskrona. Han hade varit schoutbynacht i Malmö och hade varit kofferdiskeppare. Han hade varit med på den svenska sidan under belägringen af Malmö 1677. Han hade varit major vid flottan och hade erhölet sitt adelsnamn 1697. Han hade varit sekreterare för R. Hillethan.

Åkersberg - Hörs städer

Åkersberg och Hörs städer. Åkersberg stads och Hörs stads. Åkersberg stads och Hörs stads. Åkersberg stads och Hörs stads.

ANTECKNINGAR OM SLAGET VID LUND

DEN 4 DECEMBER 1676.

FÖREDRAG,

HÅLLET VID MILITÄR-SÄLLSKAPETS SAMMANKOMST I LUND

DEN 4 DECEMBER 1876

(MED KARTA)

AF

MALTE RAMEL,

RYTTMÄSTARE I KONGL. SKÅNSKA HUSAR-REGEM: T.

Nedanstående verk, anteckningar, bref samt kartor hafva begagnats vid utarbetandet af detta föredrag:

- Anrep*, Sv. Adelsn. Ättartaflor.
Berling, Lunds historia.
Bring-Lagerbring, Aschebergs lefverne.
Björnstjerna, Lifregementets historia — benäget meddelad (outgifven).
Bjelke, Dagbok och bref (Salesta ark.).
Carlson, Sveriges hist. del II.
Clodt, Memoirer (Säfstaholms ark.).
Dahlberg, "Relations" af 1676 och 90 (Riksark.).
Fryxell, Berättelser del. 15.
v. Fersen, "Relation" (Riksarkivet).
Friedenreich, Christian V Krigshist.
Gyllenstierna, "Relation" (Riksarkivet).
Holberg, Danmarks historia.
Loenbom, Bref af N. Bjelke.
Lövenskjöld, Danska Lifgardets historia.
Molbeck, Christian V:s dagböcker.
Mankell, Svenska Arm. Fältslag och Svenska Regem. historia.
v. Schultz, "Relation" (Riksarkivet).
Wachtmeister, "Relation" (Riksarkivet).
Weibull, De Sk. Landsk. hist. o. arkeolog. fören. tidskr. 1874. del I o. II.

- Dahlbergs* } plan {
Wachtmeisters } och { Riksarkivet.
v. Schultz } kroquis {
v. Wellingk (Top. korps. arkiv).
Lenkes måln. Drottningholm.
Landtmäterikontorets arkiv i *Malmö* — plan af Lunds stad, Wallkärra och
Nöbbelöfs ägor 1678 och 1704 — *Karta öfver Igelösa o. Odarslöf socken*.
Topografiska Corpsens karta, blad "Lund".

Sedan Konung Carl XI efter sitt återtåg i Juli 1676 mot den gamla svenska gränsen och genom segren vid Halmstad den 17 Augusti bringat någon jemnvigt i krigets vågskål, intog han i det befästade lägret vid Syllinge i Nord-Halland den 7:de September under en månads tid en observerande flankställning, inväntande här anmarschen af sedan länge uppbådade förstärkningar.

Ändtligen, den 19:de påföljande Oktober, mönstrades samtliga trupper vid Ljungby i Småland och inryckte den 24:de från Markaryd öfver Fagerhult i det af krigets förödelse svårt hemsökta Skåne.

Arméen utgjordes då af 50 sqvadroner kavalleri om i medeltal 164 man samt 9 brigader infanteri i medeltal 340 man, summa, befäl inberäknadt, omkring 12000 man ¹⁾).

Denna styrka erhöll under Oktober och November månader ytterligare tillökning genom tillstötande större eller mindre trupper: Baranoffs rytteri, Enkedrottens Lifreg:te m. fl.

Redan namnen på flera af dessa arméens regementen tyda på, att det gamla Sverige tagit sig djupt, att inga stånds- och embetsmannaprivilegier utgjort hinder för utrustningen. Enligt historie-skrifvarnes sammanställande uppgifter, var dess utstyrsel särdeles brokig; endast till namnet kunde arméen med undantag af Gardet och Lifregementet samt Drabanterna, sägas vara uniformerad. Fryxell säger ock: "trupperna voro till en del af sådant slag, som väckte mera undran, än beundran; vittnande mer om landets vilja, än förmåga". Det hela bar prägeln af en gammaldags svensk-finsk här, medan fiendens var starkt uppblandad med tyska elementer. Inom

---

¹⁾ Se vidare "Mankell Uppgifter rörande Svenska krigsmakten" sid. 359 360, 361 samt "Svenska krigshistoriens märkvärdigaste fältslag" sid. 397—700.

somliga af danskarnes regementen utsades till och med kommandoorden på tyska språket. Deras fältrop var den 4:de Dec. affattadt på detta språk.

Svenskarnes anmarsch var ej oväntad. Danska arméen, som utefter *Rönne å* från *Åby* till dess utlopp intagit vinterqvarter, sammandrogs omkring den 24:de October vid *Åby* och *Gråmanstorp* samt retirerade, då underrättelse ingått, att "svenskarne marscherade de östra vägarne", öfver *Qvidinge bro* längs *Söderåsen* öfver *Bonarps-* och *Ljungby hedar* till "*Thomme spång*", hvilken den 27:de afbrändes, då arméen afmarscherade mot *Getinge bro*, allt i beräkning att förhindra svenska arméens marsch till *Malmös* undsättning.

Carl XI anlände till *Åby* och *Gråmanstorp* den 28:de samt fortsatte marschen öfver *Qvidinge bro*, som lemnats orifven, på *Helsingborg* för att anskaffa salt och lifsmedel. *Christian V*, som ej beräknat denna sidoafvikning, ryckte fram från *Getinge* samt ställde sig vid *Qvistofta* och *Gantofta*, söder om *Råån*.

Efter att förgäfves hafva uppfordrat *Helsingborgs slott* att gifva sig, och sedan i staden genom plundring lifsmedel erhållits, ryckte svenska arméen den 1:ste November till *Bårslöf* vid *Råån*, stod der i läger under en ytterst ogynsam väderlek — lägret vid *Bårslöf* kallades ock af gemene man för "Lortlägret" — till den 9:de på natten, då den vid *Zireköpinge* och *Tågarp* öfverskred *Råån* samt marscherade mot *Kjeflinge bro*.

Konungen af Danmark, inseende omöjligheten att vid *Råån* uppehålla svenskarne, marscherade samma natt på *Kjeflinge*, ref bron der och den vid *Högsmölla* samt ställde sig söder om *Lödde å* vid det s. k. *Flademansvadet*.

Då *Carl XI* såg sig afskuren från *Malmö* och gäckad i sin förhoppning att erhålla batalj, samt sjukdom och brist på lifsmedel hårdt medtog arméen, ställdes densamma i läger och kantone-mentsqvarter norr om *Lödde å*, mellan *Örtofta* och *Stora-Harrie* byar, med hufvudqvarter i *Benstorp*, beläget något bakom ställningens venstra flygel. Här inväntades nu förstärkningar (*Baranoffs* finska rytteri samt *P. de la Gardies* och *Ulfelts* trupper) jemte proviant från magasinerna vid småländska gränsen.

Danskarne gingo i barackläger vid *Själshög* ($\frac{1}{4}$ mil söder om *Lödde å* samt något öster om och snedt emot svenskarnes venstra flygel vid *Örtofta*) med hufvudqvarter i *Själshöjs* by, bevakande

Lödde åns lopp med starka förvakter vid Håstad, Flademansvadet och Hoby. Uppbrännandet af Hoby, Lilla Harrie, Skarhult, med flera ställen följde nu ¹⁾.

Hösten år 1676 var i Skåne ovanligt regnig. Uppsvällda åar och bottenlösa vägar försvårade marschen och fördröjde provianteringen; hvad under då, om en så löst sammansatt armée, som den, hvilken från Markaryd för knappast 3:ne veckor sedan inryckt i ett fiendtligt land, skulle hårdt medtagas. Under tiden från den 24:de October till den 29:de November, då Carl XI beslöt att genom ett anfall på fiendens läger söka komma till något resultat, hade den sammansmält till nära hälften tjenstduglige af såväl manskap som hästar.

Tillståndet å danska sidan var, om ej utmärkt, dock mycket gynsamare. Eget land i ryggen, obehindrad kommunikation med detta och med af kriget mera skonade delar af provinsen gjorde att åtminstone ej lifsmedel och foder tröt, om ock ovanan vid den svåra väderleken hårdt medtog äfven Christian V:s trupper. Att danska hären starkt reducerats, bevisas deraf, att då Christian V i slutet af October bröt upp från Gråmanstorp, uppskattades hans armée till 14000 man, och i slaget den 4:de December fördes af dessa endast omkring 10000 i striden.

Under dylika förhållanden kunde Carl XI ej länge hålla ut.

Ett återtåg skulle hafva lagt de skånska landskapen i fiendens händer och än ytterligare försvagat hans ställning gent emot de partier, hvilkas strider redan nog bidragit att minska konungens makt; återstod då för honom ej annat än — segra eller dö. — Under påtryckningen af denna konungens öfvertygelse beslöts den 29:de November att öfverskrida den af höstregnen uppsvällda Lödde å och angripa fienden så högt i venstra flanken, att reträttvägen öfver *Lund* på *Malmö* aftvingades honom. Med undantag af Dahlberg, Johan Gyllenstierna samt Hans Wachtmeister säges konungen vid detta besluts fattande haft alla emot sig, hufvudsakli-

---

¹⁾ Den 12 Nov. om aftonen sköts *Hoby by* i brand med glödgade kulor. Gen. Major Sandbergs hufvudquarter, Danskarnes artilleri och trosshästar samt en del fourageförråd voro förlagda derstädes. *Lilla-Harrie*, svenska gardets kantonements-quarter, delade samma öde på enahanda sätt. *Skarhults ladugårdar* med derivarande gröda uppbrändes den 20:de November af ett danskt parti under General-major Meerheim och Öfverste Rewentlow.

gen af fruktan för "flodöfvergången", men "för kungen fans ej annan väg, än rakt på fienden, hvarhelst han måtte vara".

Då instälde sig den bundsförvandt, som en gång förr hulpit en konung af pfalziska huset: vintren.

Efter trenne dagars och fyra nätters köld var Lödde åns sum-piga dalsträckning gångbar samt dess strömfåra å mindre strida ställen öfverdragen med 4 tums is. Detta samt ankomsten af Baranoffs finska ryttare bestämde Carl XI att natten till Måndagen den 4:de December föra sin armée öfver på södra sidan och verkställa det under den 29:de November beslutade anfallet.

Den terräng, på hvilken konung Carl ämnat utföra detta och på hvilken han af omständigheterna tvingades leverera bataljen, utbreder sig mellan *Lödde* och *Höje* åar. Utgörande så att säga sammansmältningen mellan södra Skånes vattendelar, *Romele-Klints*, sydvestra höjdsträckningar och slättlandet mot Sundet, erbjöd den, hvarken till beklädnad eller formation, några väsentliga hinder, särdeles som vid tillfället de trögt framflytande bäckarne och vattensamlingarne öfverallt voro gångbara.

Äfven om man antager, att tiden och odlingen afrundat terrängens former, voro dessa vid den tidpunkt slaget stod ej af någon betydighet, och fälten kunde i alla rigtningar hafva fritt passerats, om ej de för denna del af Skåne egendomliga gränsvallarne bylagen emellan hade försvårat detsamma.

Redan efter arméens första uppmarsch röntes dessas ofördelaktiga inflytande på rörelserna genom det hinder de satte för en anryckning i utbredd slagordning mot "Själshöjs-ställningen", och när Carl XI sedermera, hufvudsakligen för att afskåra fienden reträt mot söder, närmade sig *Lund*, försenade dessa jordvallar uppmarschen samt ett lämpligt ingripande af 2:dra träffen — den tidens reserv. — Under slagets gång tvungos de stridande ofta af dessa vallar att öfvergifva den stereotypa form, uppställningarne på den tiden ansågos böra hafva, samt något rätta desamma efter terrängens beskaffenhet.

Ehuru en stor del af stridsområdet innehades af sjelfegande allmoge och utgjordes af Skånes bördigaste jord, var det endast omkring sjelfva byhemmen odladt; det öfriga låg i s. k. "fälader".

Med undantag af kyrkorna och deras stängselmurar af sten, egendomen *Svenstorps* hufvudbyggnad samt en del hus i staden *Lund* bestodo området bygnader af lerstrukna korsvirkeshus med

halmtak, hvilka, i militäriskt hänseende, ej ens vid försvaret af Vallkärra by, tyckas hafva varit användbara till annat än att sättas i brand, och sålunda bidraga till fördöljandet af fiendens afmarsch. Ingenstädes återfinner man, med undantag af de förutnämnda, någon byggnad, som varat öfver desse nu gångne 200 år.

På en trakten beherrskande höjd norr om *Lund* reste sig ruinerne af *Allhelgona-kyrka*, hvilka, att döma efter Dahlbergs teckningar, varit ganska ansevära. Kyrkoruinen och dess närmaste omgivning, som egentligen mera till orden "var den brud hvarom dansen skulle stånda", vardt troligen af striden oberörd. Staden Lund kan desslikes ej sägas hafva varit indragen i sjelfva stridsområdet ehuru visserligen några af dess yttersta halmkojor tyckas den 4:de på e. m. hafva blifvit skjutna i brand.

På det hela taget var terrängen gynsam för de båda arméernas hufvudvapen, kavalleriet, hvilket, om det icke, såsom förhållandet var på svenska sidan, haft utsvultna hästar, troligen rört sig med mera ledighet. Hela landskapet var öfverdraget med ett par tum snö, och kölden var bataljdagens morgon betydlig.

Den 2:dre December vid lösens utdelande erhöles samtliga i lägret vid *Lilla Harrie* och deromkring varande trupper order, att på följande afton vara uppstälde å slätten mellan *Lilla Harrie* och *Benstorp*, kvarlemnande i läger och kvarter sjuka, tyngre artilleri samt tross. Denna order emottogs af samtliga, såsom det skrifves "med oerhörd lust och fröjd".

Öfverste-Lieut. *G. Ascheberg* erhöles order att med *Helsingereg:te* kvarblifva i sitt kvarter, *Örtofta herregård*, till dess arméens afmarscherat.

Rörelsen påföljande dags eftermiddag och afton bemärktes tydligt från "Själshöjs ställningen", såsom liggande betydligt högre, och inrapporterades till konung Christian V, hvilken på Söndagsaftonen tyckes haft något "dryckesgille" för sitt högre befäl. Det var då som den gamle partigångaren, General-majoren *Meerheim*, känd i detta förödelsens krig som en djerf och hänsynslös anförare, anhöll hos konungen att, beledsagad af en del officerare samt ett kompagnie kavalleri, få recognosera svenska lägrets venstra flygel. Öfver *Svenstorp-Munkarp* och den här trögt framflytande Lödde ån red han och hans trupp rakt på Örtofta, hvarest ännu förposterna kvarstodo; desse gifvo eld och alarmerade när-

mast liggande squadroner, som skyndade till bistånd. Då *Meerheim*, ännu under inverkan af dryckeslaget, ej tyckte sig bemärka annan rörelse inom den svenska ställningen, än den han själf åstadkommit, återvände han med den lugnande underrättelsen, att svenskarne lågo stilla.

Antagligt är emellertid, att danska arméen varit på sin vakt och äfven till en del "vid gevären", ty i annat fall kan ej förklaras dess hastiga uppställning och afmarsch mot Lund följande dags morgon. *N. Bjelke* söker anledningen dertill "i den öfvermåttan sköna och goda ordre, som konungen af Danmark i allo håller inom sin armée" ¹⁾.

Omkring kl. 11 natten efter 1:sta Advents söndagen var svenska arméen å anbefald plats uppställd. Vid månens nedgång afmarcherade den på 6 kolonner mot vester öfver *Stora Harrie*, samt derifrån mot söder till det ställe vid Lödde å, strax ofvan *Rinnebäcks mölla*, Dahlberg utsett för dess öfvergång. Här utlades s. k. "fjelebroer" af lösa plank och bräder för artilleri och tross; kavalleriet öfverfördes afsutet.

Kl. var mellan 4 och 5 på morgonen, innan alla afdelningar hunnit öfver, arméen ordnats ²⁾ och fältropet "*Med Guds hjälp*", samt fälttecknet, en halmviska på hatten, utdelats.

En revy af den genom sjukdom och svält hårdt medtagna svenska arméen torde här tillåtas. Till grund lägga vi Dahlbergs relation.

Vid inryckningen öfver skånska gränsen den 24:de October räknade den omkring 12000 man, befäl inberäknadt; härtill kom, dels i lägret vid Bärslöf, dels vid Lilla Harrie omkring 1000 man (Baranoffs finska rytteri, delar af Enkedrottningens Lifregemente eller *Aschebergs* reg:te samt *Dalkarlar* under *Kruse* och *Helsingar* under *Ascheberg jun.*), summa 13000 man. Genom strider och sjukdom förlorades intill den 4:de Dec. 5000; qvar i läger, sjuke och bevakning 1000; i Lunda slaget deltagande trupper skulle då hafva utgjort omkring 7000 man, deraf i rundt tal 5000 kavalleri, 2000 infanteri (eller nogare 1800 man infanteri samt 5200 man kavalleri).

¹⁾ *N. Bjelkes* bref.

²⁾ Enl. Bil. A, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med *J. Mankells* ordre de bataille före slaget vid Lund i dess "Sv. krigshistoriens fältslag".

Vid uppgörandet af "ordre de bataille" för dessa måste afseende fästas vid att något så när erhålla den frontlängd, fienden i en blifvande strid kunde erbjuda. Antagligen öfverskattades fiendens styrka, hvaraf följden blef, att svenska arméen utdrogs på en jmförelsevis tunn linie.

Squadronerna utgjorde i medeltal 100 à 110 man, befäl oberäknadt. Infanteri-bataljonerna vexlade mellan 200 och 100, äfvenledes befäl oberäknadt. Luckorna squadronerna emellan togos större (det vanliga var på 1:sta träffens squadroner squadronsfront + 10 alnar). Afståndet mellan 1:sta och 2:dra träffen tyckes varit minskadt (under vanliga förhållanden 200 alnar). Infanteriet ställdes på de flesta bataljonerna i 4 led; en mängd oberidne rytare funnos deribland.

Af artilleriet medtogs endast 8 st. s. k. "regements-stycken". Brist på hästar samt fruktan för öfvergången gjorde att ej flere och gröfre pjäser medtogas.

Ledningen af det hela öfvertogs af Fältmarskalken *Simon Grundel Helmfeldt*¹⁾, som dock ej deraf hindrades att under närmare 4 timmars tid lemna $\frac{2}{3}$ af arméen att sköta sig sjelf.

Befälhafvare öfver kavalleriet var *Rutger v. Ascheberg* — en man af Carl X:s skola, hänsynslös i kriget, hänsynsfull i freden, Skånes blifvande generalguvernör. — I slaget den 4:de tyckes hans verksamhet inskränkt sig till att vara konungen följaktig. Dessa begge jemte arméens general kvartermästare och så tillsägendes dess "försyn", *Erik Dahlberg*, utgjorde konung Carl XI:s närmaste omgifning under slaget.

Högra flygeln. (Uteslutande kavalleri).

Voro den tidens uppställningar till sin yttre form stereotypa, så voro de det ej mindre till sin inre sammansättning. Högra flygeln, hvars rôle var mera activ, fick sig vanligen tilldelad de bästa och rörligaste regementena samt sådana befälhafvare, hvilka, i likhet med Nils Bjelke, ej älskade uppehålla sig med eldgifning och vultning, anseende kavalleriets kraft mera ligga i "att hänga efter fienden

¹⁾ Född 1617, fältmarskalk 1668. Utgången från "fortifikationen", öfvergick han först som kompani chef vid Torstensons Lifreg:te, derefter följde han såsom major vid artilleriet samme fältherre på dess tåg till Jutland. Helmfelt var en man af mångsidiga kunskaper och stor erfarenhet, egenskaper, som fästade Carl XI vid honom.

med värjan och ej gifva honom tid att vända upp". Sedan gammalt ställes vanligen de finska rytteriregementena, Lifregementet (eller "Svea lands ryttare"), Smålands ryttare, Konungens drabanter på denna flygel. De återfinnas ock der den 4:de December, med undantag af Finnarne, väl häfdande sin plats.

Första Träffen:

Befülhafvare: General Löjtnanten *Otto Wilhelm v. Fersen*, en krigare, som erhållit sin krigsbildning i Frankrike och som ansågs för en af sin tids tappreste män ¹⁾.

Vid denna träffen befunno sig äfven Konungen, Fältmarskalk Helmfeldt samt General v. Ascheberg.

Avantgarde: tvenne sqvadroner under befäl af Öfverste *Rolfhusen*; vidare

2 *Sqvadroner Carelska Dragoner* under Öfverste *Gott. Joh. Budberg*.

1 *Sqvadron Konungens Drabant-Garde:* Öfverste Lieut. *Hans Henrik v. Siegroth*.

5 *Sqvadroner af Lif-Regementet till häst* (f. d. Uplands eller Svea lands ryttare) under sin 32-årige öfverste *Nils Bjelke*. Nyligen begåfvadt med sitt hedersnamn, visste den del af regementet, som deltog i slaget vid Lund, äfven att göra sig förtjent deraf och att "aldrig glömmas". Regementet egde den 3:dje Dec., enligt *Bjelkes* egen uppgift 530 man i ledet (vid inryckningen öfver Markaryd 900) fördelade på 5 sqvadroner om 2 kompanier hvardera. Bland befälet nämnas: Öfverste Lieutnant: *Nachert*, Major: *Gyllenpistol*, Ryttmästare: *Fromholt* och *Christian Fägersköld*, *Spielhammer*, *Axel Oxenstierna*, *Ribbing*, *Pajkull*; Löjtnanter: *Gyllenpatron*, *Eric Ingevaldsson*, *Hållfast*, *Enesköld*, *Littman*, *Nit-hoff*, *Lilliebjelke*, Cornetter: *Claes Horn*, *Gustaf Gabriel Oxenstierna* m. fl.

4 *Sqvadroner Baranoffs* (eller som de ock kallas *Branhoffs*) *Finska Ryttare*. Nyligen utskrifna, nyligen anlända, flydde de vid stridens början, sedan deras chef sårats.

---

¹⁾ Sårades i slaget den 4:de svårt af tvenne skott i ansigtet och blef fången.

Andra Träffen:

Befälhafvare: *General Majoren af kavalleriet Johan Wittenberg*, född 1636, finne till börden, son af Arvid Wittenberg.

1 *Squadron v. Posts Dragoner* under Öfverste *Gåås* (eller *Göös*), den enda skånska truppafdelning, som deltog i slaget.

2 *Squadroner af Adelsfanan* förde af *Major Magnus Drake*.

2 *Squadroner Adelns Bevillnings-Ryttare*: Öfverste *Christoffer Güntersbergh*.

1 *Squadron Smålands Ryttare*: Öfverste *Hans Anderson-Ramsvärd*.

1 *Squadron Civilstatens Bevillnings Ryttare*: Öfverste Lieut. *Axel Rehmsköld*.

Centern:**Första Träffen (Infanteriet):**

Befälhafvare: *General Majoren af Infanteriet Martin v. Schultz v. Ascheraden*, född 1617.

3 *Brigader af K. M. Garde* under Öfverste *Christoffer Gyllenstierna* till *Eriksberg* ¹⁾.

1:ste Brig. Chef: Öfverste Lieut. *Johan Jakob Hastfer*, sedermera Reg:ts Chef och Fältmarskalk.

2:dre Brig. Chef: Öfverste Lieut. *Gustaf Douglas*.

2:dje Brig. Chef: — — — — —

1 *Brigad Skaraborgs Reg:te*: Öfverste *Fredrik v. Börstel*.

1 *dito Dalregementet*: Öfverste *Hans Kruse af Verchou*.

1 *dito Vestgötha Dals Reg:te*: Öfverste *Lars Mörner*.

1 *dito Helsinge Reg:te*: Öfverste Lieut. *Fredr. v. Ascheberg*.

1 *Brigad Nerkes Reg:te*: Öfverste *Tomson*.

1 *Brigad Vesterbottens Reg:te*: Öfverste *Arvid Ribbing*.

1 *Brigad Norrlands tremänningar*: Öfverste *Örnklo*.

Artilleri. 8 s. k. Regementsstycken under Öfverste *Asthon*, (som stupade i första striden jemte Öfverste *Lars Mörner*, hvilken med *Vestgötha Dals Brigaden* sökte försvara artilleriet).

¹⁾ Han erhöi 19 blessurer i gardets första strid.

Andra Träffen (kavalleri):

Befälhafvare: General Major *Mortaigne*.

1 *Squadron Carelska Dragoner*: Öfverste *Wagner*.

1 *dito Östgötha Ryttare*: Öfverste *Otto v. Wellingk*.

1 *dito Carelska Dragoner*.

1 *dito Borkhusens Dragoner*: Öfverste Lieut. *Löchert*.

1 *dito Östgötha Ryttare*: Öfverste Lieut. v. d. *Pahlen*.

1 *dito Smålands Sjettingar*: Öfverste *A. Cronhjort*.

Venstra Flygeln (uteslutande kavalleri):

I motsats till Högra flygelns var den venstras uppgift mera passiv, utgående på att så länge som möjligt uppehålla fiendens motstående högra flygel. Uppställd efter motsatt grund, gjordes den något starkare (omkring 300 man); densamma tyckes vid Lund hafva haft, om man så får säga, en patriarkalisk anstrykning.

På tvenne af dess regimenten (Mellins och Borkhusens) voro befälhafvarnes släkt och vänner starkt representerade (särdeles å Borkhusens); dess båda träffen-befälhafvare voro gamla och erfarna män, födda 1613. Så ock Vestgötha Ryttares chef den gamle P. Hierta, född 1606. Vid sidan af "den hetsige" Robert Lichten var här "den lugne" vice Amiralen Hans Wachtmeister ställd.

Flertalet utgjordes af finska trupper (på denna flygel stod öfver hälften af Finlands kontingent); allt gick ut på att erbjuda ett så segt och envist motstånd som möjligt.

Första Träffen:

Chef: General Lieut. *Johan Galle*, finne, född 1613¹⁾.

1 *Squadron Smålands Dragoner*: Öfverste *Elias v. Hagedorn*.

5 *dito Finska Ryttare*: Öfverste *Jurgen Mellin*²⁾.

4 *dito Vestgötha Ryttare* under 70-åringen Öfverste *Per Hjerta*, hvilken sårades jemte sin son Lars Hjerta. Det var detta regemente, som jemte Lifregementet och K. M:ts Garde mest bidrog att uppehålla och afgöra dagens strid.

¹⁾ Galle stupade jemte sin son Clas vid stridens början.

²⁾ Född 1633, Fältmarskalk 1696; förde Regementet med stor heder. Dog 1713 som General-Guvernör i Pommern. På detta regemente stodo flera af släkten Mellin.

2 *Squadroner Borkhusens Dragoner* under Öfverste *Borkhusen*. Dessa innehade af alla den mest exponerade platsen, gjorde mot danska elit trupperna på högra flygeln (K. M. Garde till häst, Lifregementet till häst samt Örtz's dragoner) ett öfvermenskligt motstånd, men blefvo nästan totalt nedhuggna, försonande mer än väl, hvad deras landsmän på Högra flygeln brutit.

Andra Träffen:

Befälhafvare: General Major *Johan Benedikt v. Schönleben* ¹⁾.

4 *Squadroner Nya Adelsfanan*, förda af Öfverste *Robert Lichten* ²⁾.

2 *Squadroner af Drottningens Lif-Regemente eller Aschebergs Regemente* under vice Amiralen och Öfverste Lieut. *Hans Wachtmeister*, Carl XI:s gunstling, Carlskronas anläggare.

1 *Squadron Borkhusens Dragoner*, som följde i döden sina bröder i första träffen.

Den svenska arméen räknade alltså i sin helhet: 44 *Squadroner*, 10 *Brigader* och 8 *Kanoner*.

Uppställningslinien sträckte sig från Lödde å upp öfver höjderna i riktning af den s. k. "Hoby mosse". Att rekognoscera sagda kärriga trakt afsändes med avantgardet General Löjtnant v. Fersen fram mot *Stångby kyrka*, hvarifrån det tyckes hafva varit meningen att angripa "Själshögsställningen".

"Förvakten" vid Hoby under Öfverste Baas hade under tiden inrapporterat till danska högkvarteret, att ett fiendtligt parti gått öfver ån, samt troligen ämnade angripa Hoby; men när dylikt under de senare nätternas trägna undersökningar af isens bärrighet på flera ställen inträffat, tyckes ej något afseende fästats vid Öfverste Baas' rapport. Arméen afmarcherade oantastad mot Stångby på 6 kolonner, då avantgardet, som från sagde plats fortsatte sin rekognoscering i östlig riktning, inrapporterade, att emellan Stångby och fiendens läger en mängd vallar af jord och sten hindrade närmande i slagordning. Ett krigsråd hölls till häst, hvarunder Helmfeldt rådde, att med afseende på den framskridna tiden, hvil-

¹⁾ Sachsare till börd, född 1613, dog som landshöfding i Göteborg 1704.

²⁾ Född 1632. Troligen den starkaste och hetsigaste man på sin tid; träffades under slagets gång af 5 kulor.

ken omöjliggjorde en öfverraskning, samt svårigheten att i utbredd linie närma sig Danskarnes venstra flygel, man borde söka vinna en ställning vid Helgona höjden med Lund och Malmö i ryggen — allt i enlighet med planen af den 29:de November.

Order gafs att rycka framåt, och då högra flygeln jemte avantgardet söder om *Stångby* påträffade landsvägen, satte de i traf af mot *Lund*, lemnande infanteriet och venstra flygeln efter sig.

Inom danska lägret tyckes man, under det svenska arméen stod vid *Stångby*, hafva kommit underfund med, att saken var mera allvarsam, än "ett recognoscerings parti".

Larmskott lossades, och mot den ljusnande östra horisonten kunde svenskarne se, hur danska arméen uttryckte, uppställdes och afmarscherade mot *Lund*.

För Danska arméens ordre de bataille redogöres i Bil. A.

Det tyckes hafva varit omkring kl. 7, som svenskarnes marsch på *Lund* upptäcktes. Något före $\frac{1}{2}$ 9 sammanstötte de båda arméernas förtrupper — ungefärligen jemnstarka — å fältet ofvan för väderqvarnen vid stadens norra tull (ungefär å n. v. gamla begravningsplatsen). Det egentliga "bataljefältet vid *Lund*" sträcker sig mellan *Vallkärra* kyrkoby och stadens norra tull, samt omkring 1000 alnar å hvardera sidan om den i nordlig riktning framgående landsvägen till *Kjefstinge*.

Från *Vallkärra* höjer sig terrängen mot *Lund* under en sträcka af 500 alnar upp till en plåtå, som mot öster begränsas af en då ganska djupt nedskuren, sumpig, omkring 250 alnar bred dalgång, mot vester af dalsänkan mot *Nöbbelöfs* kyrka.

Omkring 2000 alnar från stadens norra tull slutar nämnde höjdplåtå vid den s. k. "*Slibe höj*" (S:t Liborii hög). Landsvägen öfverskrider här en dalsänka samt stiger derpå lindrigt mot staden. Vester om nämnde väg låg, på den s. k. *Klosters fäladsmark*, en enstaka jordhög, *Kobjer* kallad. Öster om landsvägen stiger terrängen lindrigt genom *Möllevångarne* mot den ute på *Bredgatas fälad* liggande Galgeplatsen, från densamma och nordost ut sluttar fältet något, men stiger åter i närheten af *Ladugårds-* och *Skimmatorns* marken.

Beherrskande det hela, reste sig mot sydost invid *Lund Allhelgona höjden*, krönt af *Allhelgona kyrkoruin*.

Utom nämnde väg åt Kjeffinge genomskäres slagfältet af tvenne andra: en mindre rakt i norr till *Flademansvadet* och byarne deromkring (egentligen blott markväg och numera försvunnen), samt landsvägen till *Getinge—Christianstad*. Närmast Lund låg stadens vångar, omgifne af höga jordvallar, delvis bevuxne med "tjörne".

Än i dag finnes kvar, särdeles mellan stadens egor och Valkärrens torns mark, dessa af Nils Bjelke och andra den 4:de December 1676 så "bannade" jordvallar, med stembeklädnad å ena sidan. Der de slingra sig öfver fältet, äro de ännu ansenliga nog att sätta mången god häst i tvekan. Hvad skulle då förhållandet vara för 200 år sedan för utsvultna?

De för arméernas hufvudvapen, kavalleriet, lämpligaste platserna tyckas hafva varit *Klosters* och *Bredgatas* fäladsmarker (ehuru starkt tufviga), samt platåen mellan Vallkärrens bro och stadens norra egogräns vid *Stora Sliparelyckan*; det var ock å dessa ställen, som de egentliga afgörande begynnelse- och slutdrabbningarne utkämpades.

"*Lunda-slaget*" skulle kunna delas i följande momenter, om ej tiden allt för noga afmätas.

Förtropparnes strid kl. $\frac{1}{2}$ 9 f. m.

Högra flygelns strid från 9—10 samt från $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 12.

Centerns strid från $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 12 samt från 12— $\frac{1}{2}$ 1 e. m.

Venstra flygelns strid från 10— $\frac{1}{2}$ 12 f. m. samt från 12— $\frac{1}{2}$ 1 e. m.

Den sammansatta Venstra flygelns och Centerns strid vid närmandet af och invid staden Lund från kl. 1—2 samt från $\frac{1}{2}$ 3—3 e. m.

Högra flygelns förföljningsridt till Lödde å.

Den återvändande Högra flygelns strid från kl. 3—4 e. m.

Slutstriden å Nöbbelöfs mark och i Vallkärrens by.

Förtropparne $\frac{1}{2}$ 9 f. m.

Vid sammandrabbningen förtrupperne emellan var fördelen i början på de svenskes sida. Danska venstra flygelns första träffenschef, Kavalleri-Generalen *Carl v. Arensdorff*, som skyndat sina trupper i förväg, fick armen afskjuten ¹⁾. Å svenska sidan sårades Öfverste Rolfhusen samt Öfverste Lieut. Lode, men Ryttn. vid Lifregemen-

¹⁾ Han dog af följderna deraf i Köpenhamn den 10:de Dec.

tet *Spielhammer* förde truppen framåt och stupade. Svenska Förtruppen anfölls nu af 2 sqvadroner Brokenhusens Dragoner (af danska Venstra flygelns flank), hvilka skyndat sin vikande förtrupp till understöd, hvarpå denna nu tyckes hafva dragit sig tillbaka och in bland 1:sta träffens sqvadroner, hvilka under tiden begynt uppmarchera.

Högra flygeln 9—10 f. m.:

Danska venstra flygeln uppmarcherade under tiden, arbetande sig öfver jordvallarne in uti den s. k. *Möllevången*, och framgick till anfall mot svenska Högra 1:sta träffen, som öferskridit gärdsgårdarne mellan landsvägen och Möllevångarne. Sammanstötningen, hvilken skedde successivt på den "släta höjden" ofvanför den i vången liggande väderqvarnen, var i så mån ogynnsam för svenskarne, att dess flygelsqvadroner (4 på venstra och 2 på högra), bestående af finnar, ej häfdande sina hedersplatser, flydde. Särdeles *Baranoffs* nyutskrifna rytteri tyckes hafva varit omöjligt att få vändt, oaktadt Carl XI:s eget och de honom åtföljande generalernas bemödanden; det spridde sig i vild flykt öfver fältet.

De på Högra flygeln (*Budbergs* 2 sqvadroner) veko dock endast för påtryckningen af *Brokenhusens* sqvadroner, hvilka, efter att hafva undandrifvit svenskarnes förtropp, kastade sig mot högra flygelns 1:sta träffen.

Konung Carl i egen person understödde med Drabanterna *Budbergs* sqvadroner, men när deras chef sårats, höllo de ej stånd, spridde sig och jagades delvis in i staden Lund.

Lif-Regementet och Drabanterna (6 sqvadroner) hade deremot lyckats undankasta fiendens motstående sqvadroner på dess andra träffen, men när dess flanker, genom sidosqvadronernas motgångar, blifvit blottade, vågade de ej fullfölja fördelarne.

Under dessa två första attacker sårades Öfverstarne *Baranoff* och *Budberg*; den senare blef äfven tagen till fånga. Lifregementet miste fyra ryttmästare, bröderna *Fägersköld*, *Spielhammar* och *Paijkull*. Öfverste Lieutnanten *Nachert* fick armen afskjuten. Öfverste *Bjelke* sjelf fick 1 skott i hatten och ett par "på vapnen" utan att såras.

Mot denna lilla hjelteskara af 6 sqvadroner kunde fienden ställa 22. *Bjelke* måste också för det stora antalets skull dela sina på kompanier, och hade ej terrängen i Möllevången för fienden försvårat begagnandet af öfvermakten, skulle *Bjelke* och "hans

gossar" säkert blifvit tillintetgjorda. Kl. var nu omkring 10 — och förgäfvos inväntades Andra Träffen. Man såg den bakom sig ute på Klosters fälad, der den uppmarscherat, för att komma på sin plats; men 2 gärdesgårdar och landsvägen var emellan. Slutligen tyckes den vid 10-tiden hafva lyckats komma in i Möllevångarne.

Högra flygeln $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 12 f. m.

Christian den V hade under tiden dragit sina svaadroner (af Venstra flygeln) ur Möllevångarne till en lämpligare terräng: *Bredgatas fälad*. Stödjande sin venstra flygel mot Getingevägen, låt han sträcka linien mot och öfver "galgeplatsen", inväntande sålunda sin motståndare.

Carl XI hade 13 svaadroner, hvaraf de 7 ännu ej varit i elden. Konungen red omkring, uppmuntrande folket. Helmfelt befallte, att man i likhet med Lif-Regementet vid attackerna ej skulle uppehålla sig vid eldgifning och "karakol" ¹⁾, — utan hellre gå "recta" på fienden, hänga efter honom med värjan samt ej lemna honom tid till att vända upp.

Klockan något öfver $\frac{1}{2}$ 11 framrycktes till anfall. Under tiden kunde man höra artillerielden begynna bort emot Sliparebacken.

Sammanstötningen skedde denna gång närmare galgen, hvarst fienden uppfört några kanoner, hvilka togos, innan de hunnit begynna sin eld. Fiendens 1:sta träffen kastades tillbaka på dess reserv, hvilken, genombrytande luckorna, i sin tur kastades tillbaka. De stridande voro så sammanblandade, att någon ordnad uppställning ej fans, svaadronerna gjorde attack åt alla håll, stridslinien svälde ut och sträckte sig ända upp under Allhelgona kyrkans ruiner. Nils Bjelke berör i ett af sina bref detta stridens moment med följande ord: "huru många gånger vi nu träffat, vet jag intet, ty vi voro alle öfver en timme, som mig tycktes, mest continuerligt à la charge, med pistoler och med värjor". Man kan lätt tänka sig i hvad tillstånd de 13 svenska svaadronerna utgingo derifrån.

¹⁾ "Karakoln" var tvåfaldig, i front- och i flankställn.: i *frontställn.* ryckte 1:sta ledet kompanivis fram och sköt, föll af till höger och venster bakom svaadronerna; derefter 2:dra och 3:dje leden i sin tur; i *flankställn.* sköts succesivt från tete till queu med affällning åt venster.

Genom den seghet och sammanhållning, som utmärkt Lif-Reg:tets svaadroner under föregående attacker, "trycktes" fienden emellertid bakåt förbi galgen ut på fäladen. Öfriga svaadroner bidrogo äfven att drifva fienden undan. Under tiden hade infanteriet råkat i strid med fienden under ett, som Dahlberg uttrycker sig, "oerhört dån och knastrande".

Förlusterna under denna Högra flygelns strid voro betydliga. Drabanterna förlorade sin chef Öfv. Löjtn. Siegroth; af Lif-Regementets officerare återstodo dess chef, 1 ryttmästare, 4 löjtnanter och en del cornetter.

Andra träffen förlorade sin anförare Vittenberg, som sårades och fördes till Malmö; vid Öfverste Güntersberghs beivllnings ryttare) stupade båda ryttmästarne Ridderhjelm och Lindegren.

Å fiendens sida utmärkte sig Dragon-Reg:tet Brockenhusen; Christian V och hans broder Prins Jörgen deltog personligen i striden med mycken tapperhet. Konung Carls häst träffades af ett skott i hufvudet. De under detta handgemäng tagna fångarne sändes till Lund under beivkning af v. Posts dragoner. Standa-rer mistes och togos å båda sidor.

Ett uppehåll i striden tyckes nu hafva inträffat, hvarunder hördes centerns och venstra flygelns tilltagande strid ut mot Vall-kärren. Konung Christian V, som insåg att med venstra flygeln ej stort var att vinna och som hörde sina öfriga trupper vara i elden, begaf sig jemte sin broder till dessa, medtagande 2 svaadroner samt öfverlemnade befålet åt General-Major Sandberg.

Carl XI lät återstoden af sin högra flygels 12 qvarvarande svaadroner sluta samman på en linie med små luckor samt framförde dem ånyo till anfall, mottogs af salva, men fortsatte utan skottvexling med värjan i hand, drifvande fienden framför sig öfver den tufviga fäladen ut emot Ladugårdsmarken, hvarest han stannade, ordnande sig bakom en jordvall. Några historieskrifvare framställa saken, som om en del af den förföljda flygeln här blifvit detacherad att jemte den högra öfverväldiga svenskarnes venstra flygel.

Fienden, anfallen ånyo, visade sig ej vilja hålla stånd, hvarföre Dahlberg med 2 svaadroner (1 af Adelns beivllnings- samt 1 Civilstatens beivllnings-ryttare) sändes bort åt den dalgång, hvari infanteristriden pågick. Dahlberg anträffade på vägen dit Öfverste

Carlsson, Grefve till Börringe, Carl XI:s broder; jemte honom lyckades han hopsamla 2 sqvadroner af Baranoffs skingrade ryttare.

Med återstoden af Högra flygeln, 10 sqvadroner, (somliga uppgifva 9), af Lif-Regementet 5, Drabanterna 1, Smålands ryttare 1, Adelsfanan 2, Adelsns bevilln.-ryttare 1, fortsatte Carl XI, åtföljd af arméens General en chef, Helffelt, samt Ascheberg och Fersen, förföljningen mot nordost öfver "Ladugårdsmarken" i riktning af fiendens läger.

Klockan var nu närmare 12.

Centern fr. kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 12 f. m. samt fr. kl. 12— $\frac{1}{2}$ 1.

Som nämndt är hade konungen låtit högra flygeln trafva framåt mot Lund omkring kl. $\frac{1}{2}$ 8 på morgonen, lemnande infanteriet med artilleriet, betäckta af venstra flygeln, efter sig straxt vid Stångby.

På knappa 3000 alnar derifrån marscherade tæten af danska centern. Svenskarne hade försprång, men defileringen genom och förbi *Vallkärrens by* uppehöll något, så att vid utgången derifrån tæterna tyckes varit i jemnhöjd.

Vid södra utgången från Vallkärrens synes svenska venstra flygeln hafva gjort halt och begynt sin uppmarsch, men 5 af dess tæte-sqvadroner medföljde af misstag centern på dess marsch mot Lund. Omedelbart derefter tyckes venstra flygeln blifvit af fiendens högra anfallen. Centern fortsatte marchen mot staden, läggande den nu begynnande dalgången mellan sig och fienden. Afståndet till densamma minskades dock mer och mer.

Danska centerns tæte, ankommen till gärdesgården vid *Bredgatas fäläd*, gör nu halt, bataljonerna formera sig, och med sagde gärdesgård eller jordvall i sin venstra flank framrycker den i front mot vester.

General *v. Schultz* gör då halt, ungefär der i dag stambanan skär landsvägen till Landskrona, samt ordnar sin styrka med front mot nordost, marcherar fram mot krönet, hvarest "regementsstyckena" placeras i brigadernas mellanrum och besvara fiendens från andra sidan dalgången (afståndet dem emellan kunde vara omkring 300 alnar).

Sedan dermed en stund fortfarits utan verkan å svensk sida, ryckte svenska infanteriet framåt ned för sluttningen öfver den tillfrusna sumpiga dalgången mot fiendens 17 bataljoner samt 30

å 40 kanoner på höjden betäckte i front och flank af stengärdesgårdar och jordvallar.

Manfallet under denna framryckning var ej stort. Ankomna till gärdesgården vid motsatta dalslutningens fot, göra svenska bataljonerna halt. De af danska 1:sta träffen avancera, eldgifningen å båda sidor begynner, hvarpå sammanrusningen sker på halfva slutningen.

Sammanstötningen tyckes hafva varit svenskarnes 10 svaga brigader för stark. Med undantag af de 2 yttersta af gardets 3 brigader på Högra flygeln, hvilka tryckte sin motståndare, Drottningens Lifregemente och Prins Jörgens regemente upp mot jordvallen och backens krön, veko samtliga svenska bataljonerna ¹⁾, särdeles de på venstra flygeln (Nerikes och Vesterbottens), hvilka hade det tappra danska gardet under öfverste Bibau mot sig. Här tyckes således i mindre skala utförts hvad i större upprepades på fältet omkring: nämligen de respectiva venstra flyglarnes nederlag.

De svenska bataljonerna drogo sig i oordning öfver dalgången upp mot krönet vid Landskrona vägen, genombrötos af kavaleriet i 2:dra träffen, som försökte hejda fienden. Detta lyckades delvis, men svenska artilleriet togs, sedan dess chef stupat tillika med flera fanor och standarer.

Samtidigt härmed ankommer från den segrande högra flygeln General Quartermästaren Dahlberg, medförande 4 sqvadroner (1 af Adelns bevillningsryttare, 1 Civilstatens bevillnings samt 2 af Baranoffs skingrade). Med dessa anföllos Drottningens lifregemente samt 2:e sqvadroner från danskarnes venstra (förmodligen de med konung Christian till centern anlände) i flanken.

Detta anfall, samtidigt med ett nytt i fronten utfördt af Centerns Sqvadroner af 2:dra träffen, gjorde, att det fiendtliga infanteriet, som i allmänhet hitintills varit segrande drog sig något tillbaka, lemnande de hårdt omtvistade 8 svenska regements-styckena jemte en del af sitt eget artilleri, samt närmade sig sin segrande högra flygel i riktning af Vallkärra; en lucka af omkring 1000 alnar hade under denna dess första strid varit dem emellan.

I samband med en del af den segrande danska högra flygelns kavalleri utförde dess infanteri en ny attack emot den öfver Nöbelöfs fäladsmark retirerande General v. Schultz, samt återtog sitt eget och svenskarnes artilleri.

¹⁾ Uttrycken brigad och bataljon variera i originalberättelserna.

Att det danska infanteriet blifvit neddrifvet i Vallkärre by, vilja danska historieskrifvare ej vidgå och det med skäl, enär detta infanteri, med undantag af den del, som upprepade gånger undandrefs af svenska gardet, i allmänhet segrade, samt för den skull väl ej kunnat drifvas till en bakom dess egen segrande högra flygel liggande plats.

Denna centerns något mera än en timmes strid hade nästan tillintetgjort dess bataljoner. Af gardets trenne om 200 man hvardera återstod ej hälften. Dess chef, Christoffer Gyllenstierna, 2 bataljons-chefer, samt 5 kaptener lågo på platsen. Majoren Hastfer, 1 kapten samt några löjtnanter och kornetter utgjorde dess återstående befäl. Öfverstarne Asthon och Mörner stupade. Börstell, Kruse, Vellingk, v. Pahlen, Örnklo och Vagner sårades.

Borkhusens finnar, af hvilka i 2:dra träffen stod 1 sqvadron, sägas under striden måst af danska gardet "bearbetas" med handgranater.

Svenska gardet gjorde här samma hjeltebragd, som Lif-Regementet samtidigt utförde på arméens högra flygel. Med spillrorna af sina trupper drogo Generalerna v. Schultz och Mortaigne sig tillbaka i riktning af *Nöbbelöf*, der de bakom en hög stengårdsgård snart förenades med återstoden af den alldeles upprifna venstra flygeln.

Vid denna tid tyckes Dahlberg, som insåg, att allt nu berodde på den segrande Högra flygelns snara återvändande, hafva begifvit sig efter konungen.

Kl. var nu omkring $\frac{1}{2}$ 1 e. m.

Venstra flygeln kl. 10— $\frac{1}{2}$ 12 f. m. 12— $\frac{1}{2}$ 1 e. m.

Under det venstra flygeln defilerade igenom *Vallkärre by*, bröt danska högra ur filen och framgick till anfall öfver Vallkärre tälad. Knappast formerad anfölls svenska venstra flygelns 1:sta träffen af fienden.

Svagare så väl till antalet, som genom sin taktiska sammansättning, var den det i anfallsögonblicket än mera genom frånvaron af de sqvadroner, hvilka medföljt centern, men som derifrån genast lära återvändt och drifvits undan mot höjden; derjemte hade den emot sig 24 sqvadroner, "èliten af danska rytteriet", väl anfördt af generalerna Friedrich v. Arensdorff, Rantzow samt Meerheim.

Första träffens sqvadroner kastades tillbaka på andra, det hela sammanblandades, angreps i båda flankerna, trycktes bakåt mot *Nöbbelöf* upp mot den dervarande gärdesgården.

General Galles fall vid stridens början tyckes hafva verkat ofördelaktigt på hela flygelns ledning.

Förgäfves sökte upprepade gånger Vestgötha ryttare under den gamle "Jutehataren" Pär Hjerta sätta sig emot den öfverlägsne fienden; berättare af slagets händelser skänka dem enhälligt sina loford, på samma gång som de med beklagan omnämna Borkhusens finska dragoner, af hvilka 3 sqvadroner innehade yttersta venstern. Trängda ned mot gärdesgården vid "Nöbbelöfs gata", voro de efter föregående attacker delvis afsuttna och stredo till fots. I flanken anföllos de af Örtz' dragon-regemente, i fronten af Danska hästgardet och Lif-Regementet till häst inalles 7 sqvadroner.

Dessa 3 Borkhusens sqvadroner blefvo totalt nedhugna och deras standarer tagna. Bjelke säger i sin dagbok vid det tillfälle, han beskriver återmarchen från Lödde å mot Lund: "och var ingenstans så mycket döda att se, som der desse finnar blefvo caputerade".

General v. Schultz syntes nu med spillrorna af infanteriet på höjden i riktning mot Lund, anfallas af det segrande danska rytteriet, förlorar artilleriet och retirerar in på "Nöbbelöfs inegor", hvarest den öfriga delen af venstra flygeln söker åter formera sig.

I denna och centerns strid, som rasade 1 $\frac{1}{2}$ å 2 timmar och nästan uppref $\frac{2}{3}$ af arméen, förlorades allt artilleri, af Vestgötha ryttare 1 standar, af Borkhusens dragoner 6 dito; å venstra flygeln stupade General Galle, Öfverste Borkhusen samt allt befäl å hans 3 sqvadroner, på Mellins regemente Öfverste Löjt. Gustaf Linde samt 2 ryttmästare. Af Vestgötha ryttare sårades dess chef, 1 major samt 4 ryttmästare; 2 ryttmästare stupade. Å Nya Adelsfanan sårades chefen, Robert Lichton; 3 ryttmästare stupade. På Aschebergiska Reg:et stupade Major Lindhjelm, 2 ryttmästare sårades.

Sårade och stupade subalternerna officerares antal finnes i allmänhet ej uppgifvet; att det var stort, kan man taga för säkert, äfven om förlusten ej uppnår den höjd, som den dagen drabbade Svenska Lifregementet till häst.

Fienden, troligen å sin sida äfven ganska medtagen, rangerade sig å Nöbbelöfs fälad och aflossade flera gånger i salvor dansk lösen, som det säges med de eröfrade styckena, för att återkalla sin venstra flygel.

En half eller trefjederdedels timmes uppehåll tyckes nu hafva inträffat. Det var förmodligen under denna tid tilldragelsen af "enlivet" mellan Bernt v. Liewen och en dansk kapten passerade samt gardets chef, Gyllenstierna af Fab. Wrangels häst återfördes, händelser, som omnämnas i Fryxells berättelser.

Dessa svenskarnes motgångar hade från höjden bakom venstra flygelns första uppställning åskådats af den franske ambassadören *Feuquière* och *Johan Gyllenstierna*. De båda herrarne hade af högra flygelns sett finnarnes flykt, af Konung Carl sedan $\frac{1}{2}$ 8 på morgonen intet och kunde förmodligen ej tänka sig att han utsträckt förföljandet af fienden milsvidt. Troende honom jemte hans flygel slagen samt drifven mot Ystad, begåfvo de sig skyndsamt till Malmö. Under vägen dit lär *Feuquières* enskilda tross hafva råkat i klorna på den till Landskrona öfver Lomma retirerande Öfverste Löjtn. *Schwanwedel*. Ankommen till Malmö nedskref *Feuquière* en berättelse om svenskarnes nederlag.

*Den sammansatta Venstra flygelns och Centerns strid
vid närmandet af och invid Lund från kl. 1--2 e. m.
samt från kl. $\frac{1}{2}$ 3--3 e. m.*

I skydd af jordvallen sammanfogades å Nöbbelöfs ineger en "ny uppställning".

Af 34 sqvadroners spillror formerades 18, af de 10 brigader nas bildades 5.

Kavalleriet ställdes på två flyglar i två träffen, infanteriet i midten. Befälet å högra flygelns togs af *Schönleben* samt *Güntersbergh*, som hade med en af sina sqvadroner under *Dahlberg* vid middagstiden blifvit afsänd från högra flygelns. Centern förblef under *Schultz* och *Mortaigne*. Venstra flygelns fördes under vice Amiralen *Hans Wachtmeister* samt Öfverste *Vellingk*.

Man beslöt att söka närma sig Lund och Kungen, som fortfarande troddes vara å det hållet; afmarcherade derpå i skydd af jordvallen i sydlig riktning.

Konungen af Danmark och General *F. v. Arensdorff* uppstälde äfven sina utmattade trupper i ny slagordning. 24 sqvadroner

bildades och delades på 2 flyglar med infanteriet på 5 brigader i midten, hvilka torde hafva varit mellan 5 à 6 hundra man hvardera samt begåfvo sig mot Lund i riktning af Allhelgona-kyrkan.

Svenskarnes nybildade kavalerifyglar sändes i förväg för att vid Lund söka vinna en fördelaktig ställning, men utkomne å Klosters fälad å hvardera sidan om den s. k. "Kobjers vång", upptäcktes de troligen af danskarne, som sände sin högra flygel fram i dalgången mellan Sliparebacken och Möllevången samt den venstra i riktning af stadens norra tull (troligen för att afskära vägen till Helgonabacken). De "träffade" ock med svenskarne å desse platser utan någon fördel.

Infanteriet anlände nu och uppställdes bakom den gärdesgård, hvilken i *Klosters fälad* löper parallelt med Landskrona-vägen, en af desamma, som på morgonen så obehagligt skilt Högra flygelns 1:sta träffen från dess reserv.

Schultz ordnade här det hela. Danska kavalleriet drager sig tillbaka i höjd med sitt infanteri, som jemte artilleriet anländt och placerats i Möllevången, således å samma ställe, der striden mellan Konungarnes flyglar om morgonen begynt.

En beskjutning med kanoner började nu mot de något lägre stående svenska trupperna, hvilka slutligen anhöllo att blifva förda fram mot fienden, hellre än att här blifva nedergjorda.

De fördes ock framåt. Inuti Möllevången, på båda sidor om landsvägen, vid stadens tull och Sliparebackens fot uppstod nu en förtvifad strid.

Svenska högra flygeln drefs tillbaka in på staden. Den venstra under "Amiralen" tyckes hafva varit lyckligare; den dref fienden tillbaka, men vågade ej fullfölja sin fördel.

Somliga historieskrifvare påstå, att svenska infanteriet nu återtog sina samt en del af fiendens kanoner; meningarne derom äro dock delade.

Genom Högra flygelns missöde tvangs General v. Schultz att stödja sig med "ryggen mot Lund".

Högra flygeln förblef der den stod — inuti Allhelgona kyrkovång bakom dess gärdesgårdar nedanför Helgonabacken — fronten förändrades bakåt, så att venstra flygeln drogs ut på Klosters fälad emot "*Påska lyckan*". Infanteriet uppstälde sig mellan nuvarande Skjutsstallet och stadens "invångar", hvarest fans en inom en större

gärdesgård instängde platsen. Fronten vändes således mot norr, Landskrona-vägen skiljande centern från högra flygeln.

Danskarne följde efter genom Mølllevångarne, uppställde sig med front mot söder samt begynte åter beskjuta de bakom jordvallarne stående svenska trupperna.

Ett uppehåll i striden från danskarnes sida, förmodligen försakadt genom upptäckten af okända trupper i ryggen, uppstår nu.

De svenska trupperna hade under dessa båda sista strider ytterligare lidit, kanske mest genom ovissheten om konungens och högra flygelns öde.

Den korta vinterdagen närmade sig sitt slut. Ställningen syntes hopplös, hvarföre befälhafvarne rådslogo om att genom Lund söka draga återstoden af arméen på Malmö.

Högra flygelns förföljningsridt till Lödde å.

Carl XI hade emellertid vid middagstiden, åtföljd af Helmfelt, Ascheberg, Fersen samt 9 à 10 sqvadroner, öfver den s. k. "Bredgatas fälad" och "Ladugårdsmarken" förföljt fiendens venstra flygel, hvilken flera gånger vändt upp, men alltid drivits undan med värjan. Den fattade då beslut att ställa kurs på sitt eget läger vid Sjalshöj, men förföljd och angripen äfven der, beslöt den sig för att gå "durch" och söka flykten på Landskrona, tagande ginaste vägen ned öfver Hoby fälad i riktning mot Krutmöllan, ofvan för hvilken de flyende hoptals störtade ut på isen, hvilken brast under omkring 100.

Svenska sqvadronerna inhemtade här de flyktande; en ny strid begynte vid åstranden, hvaruti General Lieutnanten O. W. v. Fersen svårt sårades i ansigtet af 2 skott; begifvande sig ur fältet mot Malmö, blef han under vägen tillfångatagen (af Öfverste Lieutnant Schwanwedel) och förd till Landskrona.

Den förföljda flygeln sökte och fann emellertid ett annat öfvergångsställe samt lyckades delvis komma öfver.

Under tiden hade danska trossen från lägret jemte der kvarlemnadt manskap begynt defilera förbi ofvan backen mot Hoby, hvarest trossvagnarne försökte vid svenska arméens öfvergångsställe nå Landskronavägen, men sjönko genom. En del manskap af de svenska sqvadronerna, som gerna ville plundra öfverlemnade

sig nu åt "maroderi", en sak som djupt tyckes ha grämt Nils Bjelke, hvars regemente derigenom miste 2:ne pukor ¹⁾).

Carl XI och *Helmfelt* synas nu hafva funnit rådligast att hopsamla sqvadronerna samt uppsöka de öfriga delarne af arméen.

Qvarlemnande 1 à 2 sqvadroner till fiendens observerande och bevakning af fångar marscherar konungen med de öfriga ²⁾ mot Lund öfver Stångby och Vallkärra.

På vägen mötte General Qvartermästaren Dahlberg med berättelse om arméens bedröfliga tillstånd norr om staden. Konungen, som i början ej ville tro honom, påskyndade dock ridten med sina utmattade sqvadroner. Ankommen på höjden mellan Vallkärra och staden, fick han bekräftelse på Dahlbergs rapport.

"H. M:t lät då göra halt", säger Nils Bjelke, "red omkring till sqvadronerna, uppmanande dem med så bevekliga ordalag, att hvar och en, så officerare som gemene, skattade sig lyckliga att i en sådan honorabel action få visa den affection de drogo för H. M:ts person".

Fältmarskalk *Helmfelt* sändes på omvägar till arméen med underrättelse om konungens återkomst.

Den återvändande Högra flygelns strid fr. 3—4 e. m.

Konungens anmarsch var emellertid nu upptäckt af danskarne, hvilka utsändt en mindre styrka att recognoscera de på höjden bakom Sliparebacken synliga sqvadronerna. Dessa antogos af några vara de sedan länge af svenskarne väntade hjälptrupper, som under De la Gardie och Ulfelt anryckte till arméens förstärkning.

Konung Christian V, som nu ansåg slaget förloradt, lät af general v. *Arensdorff* och andra i sin omgifning öfvertala sig att rädda sin person samt begaf sig jemte sin broder och 4 sqva-

¹⁾ Han omnämner händelsen i ett af sina bref på följande sätt: "min olycka är ock så stor, att Anders Falk, pukslagaren, största marodebroder vid arméen, arreterande sig att plundra några vagnar, när vi gingo från passet tillbaka, blifver der anträffad af några flyktiga officerare och ryttare, hvilka skjuta honom neder tillika med 5 ryttare, som voro hans vakt, och togo pukorna bort". Björnstjernas anteckningar.

²⁾ Uppgifterna om deras antal variera mellan 7 och 9; om det nu var det ena eller andra, förblefvo de alltid, som N. Bjelke skrifver, en "poignée de monde".

droner af sitt garde och lifregementet till häst öfver fälten mot Kjefflinge och Landskrona, dit han anlände fram mot aftonen¹⁾.

General Friedrich v. Arensdorff, som emellertid erhållit underrättelse om de bort emot Vallkärra synliga sqvadronernas ringa antal, beslöt att med hela sin styrka tillintetgöra dessa, innan de hunnit förena sig med de trupper, som stodo invid Lund; han gjorde därför frontförändring på stället samt marscherade mot Sliparevångarne med 20 sqvadroner och 5 brigader. Danskarnes högra flygel (d. v. s. efter helomvändningen den venstra) under Öfverste Örtz, som hade fältet fritt, synes hafva skyndat före öf-rige delar af arméen.

Carl XI hade emellertid ordnat sina sqvadroner samt intagit en "avantageuse position" å Nöbbelöfs fäladsmark, med högra flanken betäckt af en stenmur och den venstra af ett otillfruset kärr. Något öfver 400 alnar framför fronten framgick gärdesgården mot en stadens "Sliparevångar".

Fiendens motstående flygel synes nu närma sig genom sagde vångar, hvilkas skiljovallar något uppehöll densamma; den kom slutligen öfver och framgick till anfall.

Under utförandet af dessa rörelser förorsakades af en framför fronten liggande ättekulle en lucka, hvarigenom *Carl XI*, v. *Ascheberg*, *Dahlberg* samt en drabant lyckades komma igenom samt fram emot Lund.

¹⁾ Nils *Bjelke* säger i sin dagbok (dock "ej förvisso"), att konungen af Danmark vid middagstiden flydde med sin venstra flygel öfver ån, *Erik Dahlberg* i sin relation, att han från förmiddagens strid kring galgplatsen begaf sig till sin center samt sedermera "gradaste" vägen öfver *Kjefflinge* qvarn till *Landskrona*, dit han ankom vid middagstiden. *Fryxell* i sin historia förlägger med stöd af danska källor konung *Christians* försvinnande från slagfältet till tiden för *Carl XI*'s återkomst. Detta senare har det mest sannolika för sig. Det kan väl ej vara anledning tro, att *Christian V* i åsyn af sin nästan segerande center och fullkomligt segerande högra flygel endast för en så vanlig motgång, som den venstra flygelns nederlag och reträtt, lemnat slagfältet. Han hade dertill gjort sig känd att vara en för tapper man. Hela f. m. hade han jemte sin broder prins *Jörgen* personligen deltagit i handgemänget men ansåg sig förmodligen nu mellan tvenne eldar pligtig att rädda sin person. I en uppsats under märket *P. M.*, som nyss varit införd i danska *Berlingske Tidende* framställes såsom *Christian V*'s motiv att lemna slagfältet vid Lund, att han liksom *Melas* vid *Marengo* ansåg bataljen redan till fördel för sig afgjord, så att afslutandet af densamma lugnt kunde öfverlemnas åt en lägre befälhafvare.

Sammanstötningen med de svenska sqvadronerna skedde derpå genast med den påföljd, att Drakes sqvadron (af Adelsfanerytteriet), som stod på venstra flygeln, öfverändakastades och förföljdes af 4 fiendtliga. Öfriga svenska sqvadroner lyckades deremot tillbakakasta fiendens såväl första som andra linie emot gärdesgården, hvarest de erhöillo stöd af sitt infanteri, hvilket under tiden börjat anlända.

De 4 sqvadronerna, som slagit Drake, återvände nu för att taga Lifregementet i ryggen; men Nils Bjelke gjorde helt om med sin egen och närmaste sqvadron, delade dessa i kompanier och kastade fienden öfverända samt återvände för att andra gången "i linje" angripa fienden. Han skildrar detta så: "fienden höll på att sätta sig i sina leder, men jag pousserade honom så lyckligt, att vi kommo pêle-mêle med honom in uti infanteriet och bragte det uti den desordre, att det med sin decharge gjorde sine egna så stor skada, som oss".

TVå sqvadroner af Budbergs dragoner anlände nu till hjälp, "men de drogo af förr än de kommo så när, att de kunde skjuta". Under dessa båda anfall hade Lifregementet blifvit ytterligt medtaget. Den 20-åriga cornetten Claes Horn stupade här i tēten för en sqvadron med det hedrande vitsordet af sin chef, att "hafva gjort, hvad en menniska kunde göra". Erik Ingevaldson blef döds-skjuten och löjtnant Gustaf Gabrielsson Oxenstierna illa blesserad i axeln.

Af regementets 5 sqvadroner återstod chefen ryttmästarne Ribbing och Woll, 2 löjtnanter, 4 cornetter samt 300 man. Drabanterna voro knappast 50 hästar; Drakes och Rehnskölds sqvadroner något "tunnare". Ännu syntes ej konungen med återstoden af hären.

I detta ögonblick kunde med skäl påstås, att konungens krona satt på Nils Bjelkes värjspets.

Under detta tumult hade de stridande sålunda förändrat front, att de begge vände "flanken åt staden" (d. v. s. svenskarne med front mot öster). Nils Bjelke skrifver derom: "vi hade rangerat oss det bästa vi kunnat; af mina 5 sqvadroner gjorde man en, ty ryttarne kunde inga luckor observera. Vi voro redan i en marchning att träffa, ehuru väl ryttarne, som hela dagen följt, blefvo mycket tröga, helst sedan infanteriet hade något skarpt handterat oss. Då blefvo vi varse H. M:t, som satt på sin hvita häst Brillant, hvilken kom med vår venstra flygel tillbaka".

Svenska centern och venstra flygeln, som lemnats i en för-tviflad ställning vid Lund och nära besluten för reträtt, märkte med förvåning fiendens frontomkastning samt började ana konungens återkomst från det hållet. Nytt mod begynte sprida sig. Kavalleriet å båda flyglarne ryckte framåt tätt efter fienden. Det af venstra flygeln påträffade under vägen konungen, som satte sig i téten för de första sqvadronerna.

Infanteriet följde efter samt beredde sig att ingripa uti den strid, som nu pågick ofvan och i Sliparevångarne.

Slutstriden ¹⁾.

Då Nils Bjelke blef konungen varse, lät han göra halt för att gifva honom så mycket bättre tid att avancera. Fienden å sin sida, när han blef konungen varse "à la tête de deux escadrons" och såg general v. Ascheberg med en del af högra flygeln avancera för att angripa i flank och rygg, råkade "i stor alteration"; häraf begagnade sig Bjelke och skred till angrepp. Fiendens kavalleri kastade sig nu in bland infanteribataljonerna och kanonerna, hvilka under denna strid ej begagnats. Allt var i en "pêle-mêle". Alltjemt anföllo de svenska sqvadronerna från alla håll "i djefvulsk motto", såsom Bjelke uttrycker sig. Under detta tumult kommo Bjelkes lif-sqvadron samt en af Baranoffs sqvadroner, som nu tyckes kunnat hålla sig framme, in ibland den brigad, hvilken utgjordes af holländske båtsmän; "huru de handterades må Gud sig öfver förbarma".

Slutligen lyckades denna massa få luft åt Vallkärra; kavalleriet störtade dit. Bjelke skildrar förloppet sålunda: "hvad pêle-mêle här var, kan man väl döma. Ingen sqvadron syntes mer, utan allt var uti ett, och den, som bästa hästen hade att kunna inhemta fienden, var der bäst tillfreds". Slutet blef, att det danska infanteriet lemnades "qvar i sticket" jemte allt artilleri.

En hjeltetrupp af 400 man, bestående af danska gardet och Lewetzaus regemente, detta senare såsom dragonregemente troligen afsuttet, under anförande af Öfverstarne Bibau och Lewetzau, stod dock orubbad qvar och drog sig sedermera under den tilltagande skymningen i god ordning nedåt vägen emot Vallkärra by, hvarest den, spridande sig bland gårdarne och husen, hejdade sina förföljare.

¹⁾ Framställningen hvilar hufvudsakligen på Nils Bjelkes bref och anteckningar.

Svenska kavalleriet, som på vägen genom byn ej kunde framkomma, beredde sig att åt öster kringgå densamma.

Infanteriet framsändes mot Bibau och Lewetzau, men dessa drogo sina trupper in på kyrkogården, hvarifrån de efter att hafva antändt de närmaste gårdarne, retirerade på Landskrona.

Carl XI lät nu på fältet öster om Vallkärra uppställa förföljningskvadroner, men skrifver Dahlberg, "då mörker och en så stark dimba inföll, att man fienden näppeligen mera se kunde, vardt H. M:t ock bevekt attacken att inställa och sine utmattade och trötta trupper, som hela dagen hade varit i arbete, låta hvila".

Så vardt ändadt det blodigaste slag, hvaruti någonsin svenska trupper deltagit; det hade till det yttersta blifvit genomkämpadt, besjälad som hvarje man å båda sidor var af segrens vikt.

Den uttröttade återstoden af svenska hären inqvarterade sig dels i Nöbbelöfs och Vallkärra byar, dels så långt utrymmet medgaf, i Lunds stad, hvilken under slagets gång uppfyllts (staden egde vid den tiden endast omkring 300 hus) af de sårade, som sjelfve förmått släpa sig dit.

Danska lägret samt dess omgifning besattes ej förr än följande dag, hvadan ock en del värdefullt bagage, bland annat den danske konungens kök, under nattens lopp från Svenstorps herregård fördes till Landskrona. Ännu trodde man på svensk sida, att fienden stod kvar i närheten: krönikan berättar, att de svenske officerarne på morgonen väckte knektarne med ropet: *ju-ten kommer*.

Följande dag hopsamlades på slagfältet enligt officiel uppgift något öfver 8300 döde (hvaraf omkring 3200 svenskar) — en fassansväckande procent, när man betänker, att på sin höjd 18000 man deltagit i slaget. En mängd af desse stupade torde under nutida förhållanden hafva kunnat räddas till lifvet, särdeles som de genom kavalleristriderna åstadkomna blessurer ej alla voro af svåraste beskaffenhet.

Nu blefvo de utan hjälp kvarliggande, och kölden, hvilken natten efter slaget lärer varit ovanligt stark, gjorde slut på mångens lif.

Svårigheten att i den frusna marken jorda så många fallna, gjorde nödvändigt att dertill uppbåda traktens allmoge. Våren 1677 måste det samma upprepas, emedan de i ytan liggande kropparne började sprida stank omkring sig.

Med afseende på segerbyttet skrifver ett ögonvittne: "standarer och fanor hafva vi bytt. Vi hafva i sanning mist 9 standarer, 12 fanor och ett par pukor. Vi hafva tagit 27 standarer, 38 fanor och 2 par pukor. Större delen af bagaget deras blef i sticket, en del af vårt blef ock i begynnelsen plundradt. Ifrån öfverstar till fänrikar hafva vi 117 fångar, jemte 2000 gemene. 56 stora och små stycken af fiendens fördes af platsen in och alla deras munitions- och proviantsvagnar till ett stort antal i lika motto".

Den 6:te december ryckte Carl XI med arméen till danska baracklägret vid Själshög och blef der i 7 dagar, hvarunder Pontus De la Gardie och Ebbe Ulfelt ankommo med hjälptrupperna från Blekinge.

Så långt Carl XI:s förmåga sträckte sig och fäderneslandets utarmade tillstånd det tillät, belönades de, som bidragit att afgöra dagen till förmån för svenska vapnen, deribland i främsta rummet Lifregementet och dess chef.

* * *

Från militärisk synpunkt kan slagets ledning ej fränkännas en viss planlöshet, hvilken dock förklaras deraf, att hvarje särskild hufvudafdelning af hären tvangs att antaga en strid å den plats fienden gensköt; derigenom uppstod luckan af omkring 1000 alnar mellan de respective flyglarne och centern.

Den kombinerade centerns och venstra flygelns strid under General v. Schultz samt dess envisa motstånd under en hopplös belägenhet utanför staden Lunds norra tull hör till slagets glanspunkter.

I öfrigt bekräftar slagets gång och utfall sådana "kapitalsanningar" som — att en general en chef ej utan olägenhet lemnar $\frac{2}{3}$ af sin armée åt dess egen ledning under 3 à 4 timmars tid, -- att kavalleriets kraft ligger i anloppets våldsamt och seghet, — att 56 kanoner tysta ned 8, — att svåröfverkomliga jordvallar mellan hufvudstyrkan och dess reserv alltid äro en "betänkelig företeelse".

Om således ett studium af slaget vid Lund i militäriskt hänseende ej kan för en nutid hafva mycket att erbjuda, så tror

jag dock, att ett dylikt för *fäderneslandets stående armée*, hvilken väl egentligen under nuvarande förhållanden är att betrakta såsom dess *Lif-Regemente*, kan bidra till vidmakthållandet af den lifgifvande öfvertygelsen, att sammanhållning, lydnad för befäl samt trohet emot konungen "*med Guds hjälp*" förmå att, äfven under förtviflade omständigheter, tillkämpa sig en seger.

Bilaga A.

Svenska Arméens

Ordre de Bataille vid Lund den 4:de Dec. 1676.

General en Chef: F. M. Simon G. Helmfelt.

H. M:t Konung Carl XI.

General af Kavalleriet: R. v. Ascheberg.

General-Quarttermästare: Öfverste Erik Dahlberg.

Avant-Garde: 300 man Kavalleri under Öfverste Rolihusen.

Högra Flygeln.

Första Träffen. General-Lieut. O. W. v. Fersen.

Antal Squadr.	Namn och Befälhafvare:	Styrka.	Summa.
2	Carelska Dragoner. Öfverste G. Budberg	260	
1	K. M:ts Drabanter. Öfv. Lieut. Siegroth	150	
5	Lif-Regementet. Öfverste Nils Bjelke	550	
4	Finska Ryttare. Öfverste Baranoff	303	
12			1263.

Andra Träffen. Gen.-Major Joh. Wittenberg.

1	v. Posts Dragoner. Öfverste v. Gåås	60	
2	Adelsfanan. Major Magnus Drake	200	
2	Adelns Bevillnings rytt. Öfverste C. Güntersbergh	170	
1	Smålands rytt. Öfverste Hans Andersson. Ramsvärd	120	
1	Civilstatens Bevilln. rytt. Ö. Lieut. Axel Rehnsköld	100	
7			650.
19 Squadroner Kavalleri.			1913

Centern.

Första Träffen. General-Majoren af Infanteriet Martin v. Schultz
v. Ascheraden.

Antal Brigader.	Namn och Befälhafvare:	Styrka.	Summa.
3	K. M:ts Garde. Öfverste Christoff. Gyllenstierna	600	
1	Skaraborgs Reg:te. Öfverste Fredrik v. Börstel	246	
1	Dal Reg:te. Öfverste Hans Kruse af Verchou	125	
1	Westgöthadals reg. Öfverste Lars Mörner . . .	96	
1	Helsinge reg. Öfv. Lieut. Fred. v. Ascheberg . .	101	
1	Nerkes reg. Öfverste Tomson	117	
1	Westerbottens reg. Öfverste Arvid Ribbing . .	176	
1	Norrlands, Tremänninge. Öfverste P. Örnklo . .	193	
<hr/>			
10	Brigader Infanteri.		1654.

Artilleri: 8 s. k. "Regements-stycken". Öfverste Asthon.

Andra Träffen. General-Major Mortaigne.

Antal Sqvadr.	Namn och Befälhafvare:	Styrka.	Summa.
1	Carelska Dragoner. Öfverste Wagner	126	
1	Östgötha Ryttare. Öfverste Otto v. Wellingk . .	66	
1	Karelska Dragoner	106	
1	Finska Dragoner (Borkhusens) Ö. Lieut. Löchert	90	
1	Östgöta Ryttare. Öfv. Lieut. v. der Pahlen . . .	66	
1	Smålands Sjettingar. Öfverste Cronhjort	100	
<hr/>			
6	Sqvadroner Kavalleri.		554.

Venstra Flygeln.

Första Träffen. General-Major Johan Galle.

Antal Sqvadr.	Namn och Befälhafvare:	Styrka.	Summa.
1	Smålands Dragoner. Öfverste Elias v. Hagedorn	90	
5	Finska ryttare. Öfverste Jürgen Mellin	600	
4	Westgötha ryttare. Öfverste Per Hjerta	400	
2	Finska dragoner. Öfverste Borkhusen	295	
<hr/>			
12			1385.

Andra Träffen. General-Major Johan B. v. Schönleben.

Antal Sqvadr.	Namn och Befälhafvare:	Styrka.	Summa.
4	Nya Adelsfanan. Öfverste Robert Lichton	590	
2	Drottningens Lif-Reg:te. v. Amiralen H. Wacht- meister	149	
1	Finska Dragoner (Borkhuseus)	98	
7			837.
19 Sqvadroner Kavalleri.			2222.

Summa: Kavalleri 44 Sqvadroner = 4689 man.

Infanteri 10 Brigader = 1654 „

Befälet oberäknadt.

Bilaga B.

Danska Arméens

Ordre de Bataille vid Lund den 4:de Dec. 1676.

General en Chef: H. M:t Konung Christian V.

H. K. H. Prins Georg.

Avant-Garde: 300 man Kavalleri.

Högra Flygeln. General-Lieutn. Fredr. v. Arensdorff.

Första Träffen. General-Major v. Rantzau.

Antal Sqvadr.	Regementenas namn:
2	K. M:ts Garde till häst.
2	K. M:ts Lif-Regemente.
2	Öfverste Lewetzaus Regemente.
1	General-Major Holks Regemente.
2	General-Lieutnant Bauditz Regemente.
1	General-Major Rantzaus Regemente.
1	General-Major Dunkams Regemente.
2	General-Lieutnant Fredr. v. Arensdorffs Regemente.
13.	

Andra Träffen. General-Major v. Meerheim.Antal
Sqvadr.**Regementenas namn:**

- 1 K. M:ts Lif-Regemente.
- 1 Öfverste Lewetzaus Regemente.
- 1 General-Major Holks Regemente.
- 1 General-Lieutn. Bauditz' Regemente.
- 1 General-Major Rantzaus Regemente.
- 2 General-Major Dunkams Regemente.
- 1 General-Lieutnant Fredr. v. Arensdorffs Regemente.
- 3 Öfverste Ørts Dragoner.

11.

---

24 Sqvadroner Kavalleri.**Centern.** General-Lieutnant Bauditz.**Första Träffen.** General Major v. d. Goltz.Antal
Brigader.**Regementenas namn:**

- 2 K. M:ts Garde till fots.
- 2 Prins Georgs Regemente.
- 1 Öfverste Stuarts Regemente.
- 1 Hertigens af Croy Regemente.
- 2 Fältmarskalk Weijers Regemente.
- 2 H. M:t Drottningens Lif-Regemente.

10.**Artilleri:** 56 kanoner.**Andra Träffen.** Generalmajor v. Schack.

- 2 Holsteinska Regimentet.
- 1 Öfverste Cicignons Regemente.
- 2 Holländska matrosar.
- 1 Öfverste v. Bülows Regemente.
- 1 Öfverste Lifkens Regemente.

7.

---

17 Brigader Infanteri omkring 4500 man.

Venstra Flygeln.

Generalen af Kavalleriet Carl v. Arensdorff.

Första Träffen. Sedan H. M:t tagit befäl öfver venstra flygeln fördes denna träffen af C. v. Arensdorff.

Antal
Sqvadr.

Regemente:

- 2 General-Major Sandbergs Regemente.
- 1 Öfverste Kruses Regemente.
- 2 Öfverste Reventlows Regemente.
- 2 Öfverste v. Bülow's Regemente.
- 1 Öfverste Gottfrieds Regemente.
- 2 Öfverste Sehesteds Regemente.
- 2 General C. v. Arensdorff's Regemente.

12.

Andra Träffen. General-Major Sandberg.

- 1 General-major Sandbergs Regemente.
- 1 Öfverste Kruses Regemente.
- 1 Öfverste Reventlows Regemente.
- 1 Öfverste v. Bülow's Regemente.
- 2 Öfverste Sehesteds Regemente.
- 1 General C. v. Arensdorff's Regemente.
- 3 Öfverste v. Brockenhusens Dragoner.

10.

22 Sqvadroner Kavalleri.

Summa: Kavalleri 46 Sqvadroner = 5500 man.
 Infanteri 17 Brigader = 4500 „
 Befälet oberäknadt.

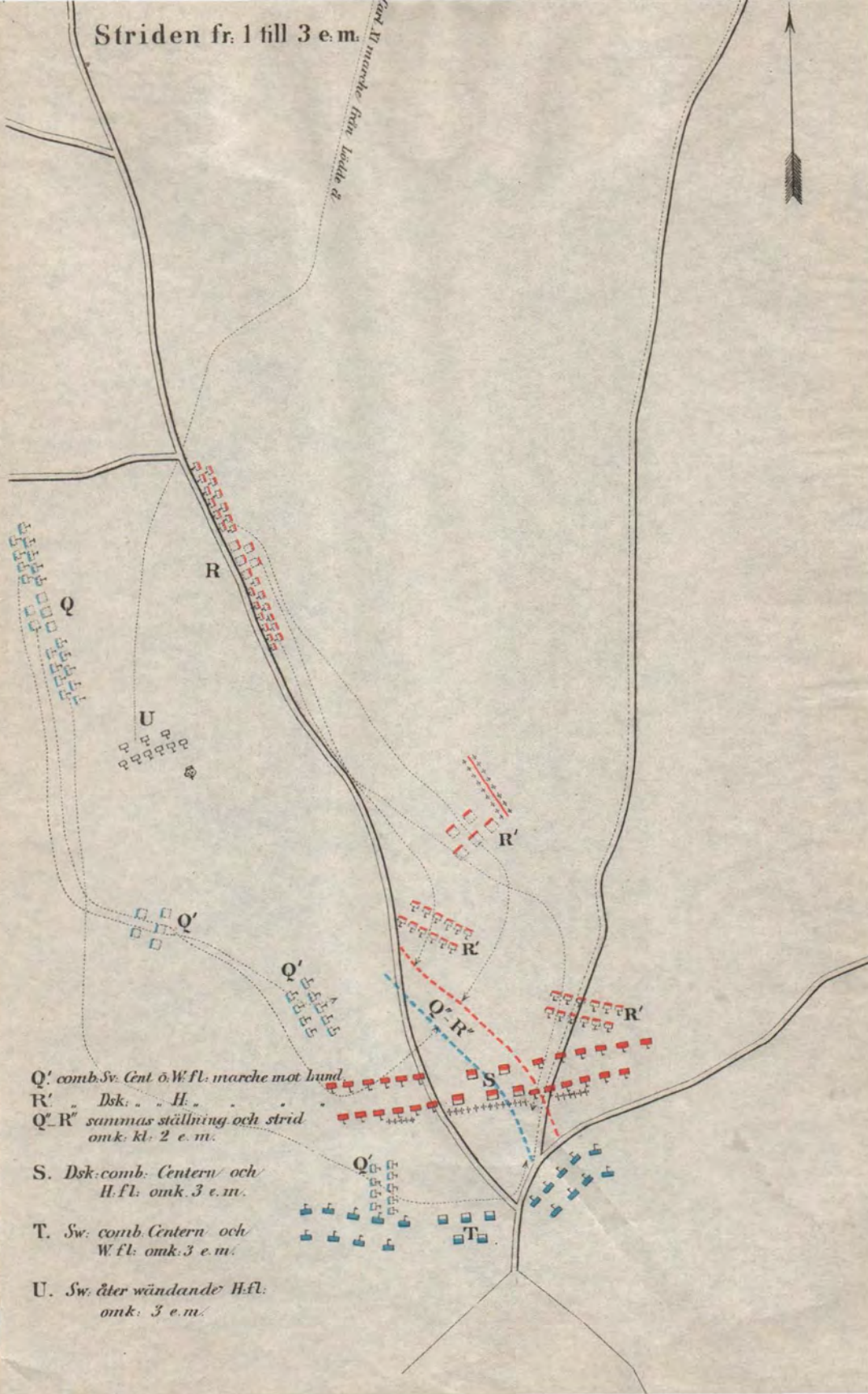
Innehållsförteckning:

Inbjudning	I.
Renneslöfs byskrå 1684, medd. af V. Granlund	1—11.
Halland i medlet af 17:de årh., statistisk öfversigt medd. af C. G. Styffe	12—14.
Ortshistoriska anteckningar	15—40.
Anteckningar om slaget vid Lund den 4 december 1676, föredrag af Malte Ramel	43—77.
Karta öfver slaget vid Lund.	

Striden fr. 1 till 3 e.m.

Med M. marche från Lånne åt

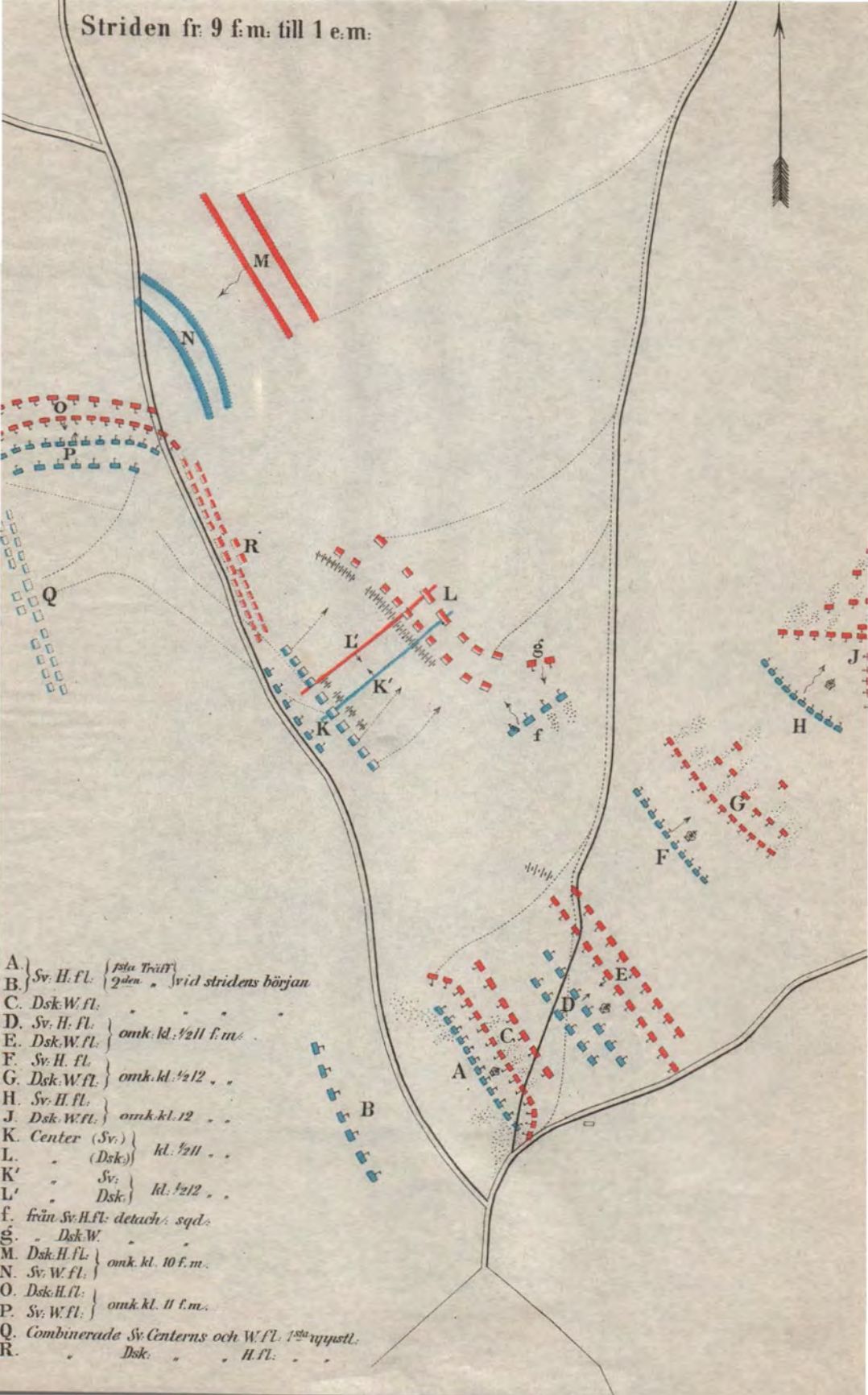
Q' comb. Sv. Cent. ö. W. fl. marche mot Lund
 R' " Dsk. " " H. " "
 Q' R' sammans ställning och strid
 omk. kl. 2 e. m.

S. Dsk. comb. Centern och
 H. fl. omk. 3 e. m.

T. Sw. comb. Centern och
 W. fl. omk. 3 e. m.

U. Sw. åter vändande H. fl.
 omk. 3 e. m.

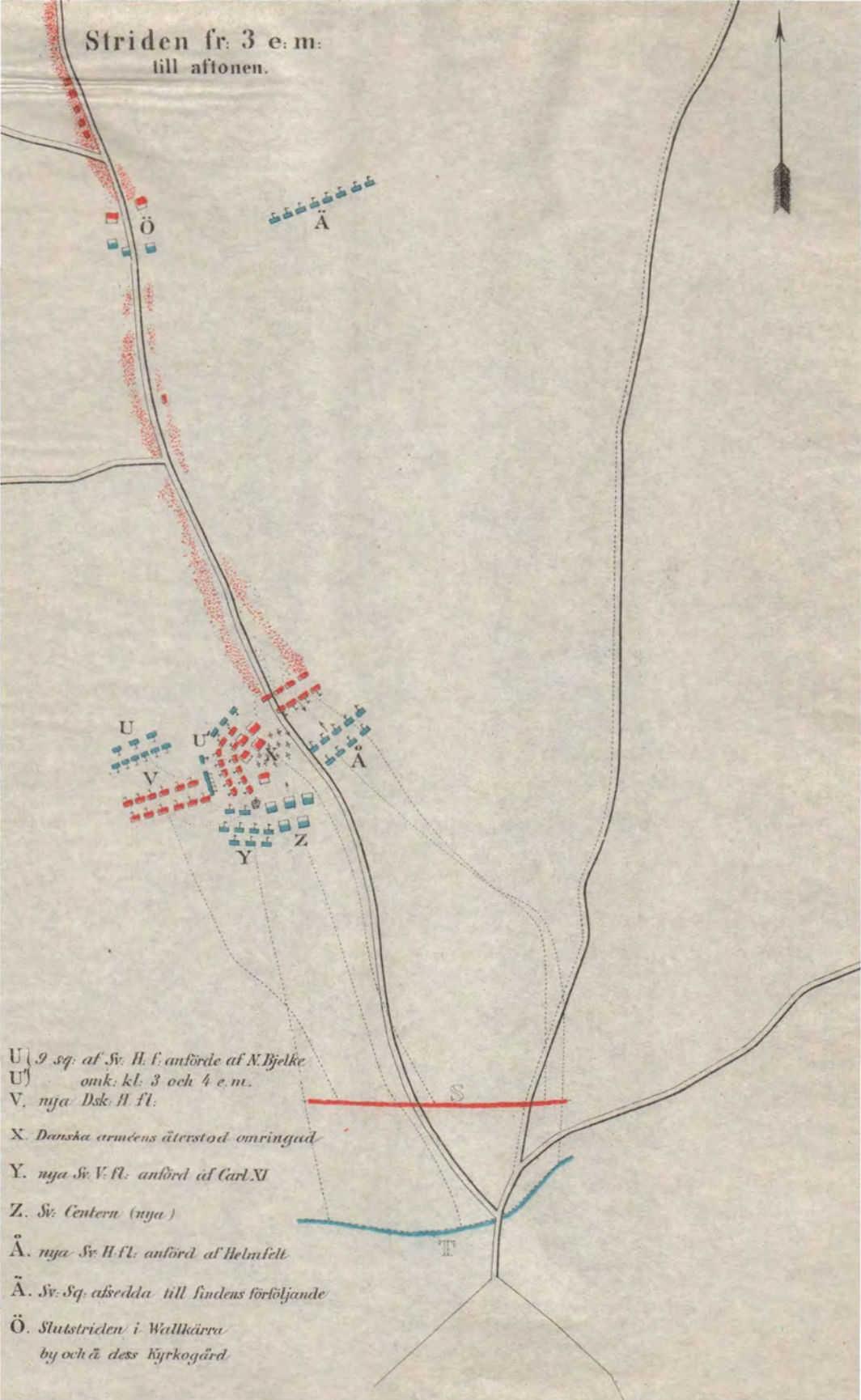
Striden fr: 9 f.m. till 1 e.m.

- A. } Sv. H. fl. { 1sta Trüff }
- B. } 2den " } vid stridens början
- C. Dsk. W. fl.
- D. Sv. H. fl. } omk. kl. 1/2 11 f.m.
- E. Dsk. W. fl. }
- F. Sv. H. fl. } omk. kl. 1/2 12 "
- G. Dsk. W. fl. }
- H. Sv. H. fl. }
- J. Dsk. W. fl. } omk. kl. 12 "
- K. Center (Sv.) } kl. 1/2 11 "
- L. (Dsk.) }
- K' Sv. } kl. 1/2 12 "
- L' Dsk. }
- f. från Sv. H. fl. detach. sqd.
- g. Dsk. W.
- M. Dsk. H. fl. } omk. kl. 10 f.m.
- N. Sv. W. fl. }
- O. Dsk. H. fl. } omk. kl. 11 f.m.
- P. Sv. W. fl. }
- Q. Combinerade Sv. Centers och W. fl. 1^{sta} nygustl.
- R. Dsk. " " H. fl. " " "

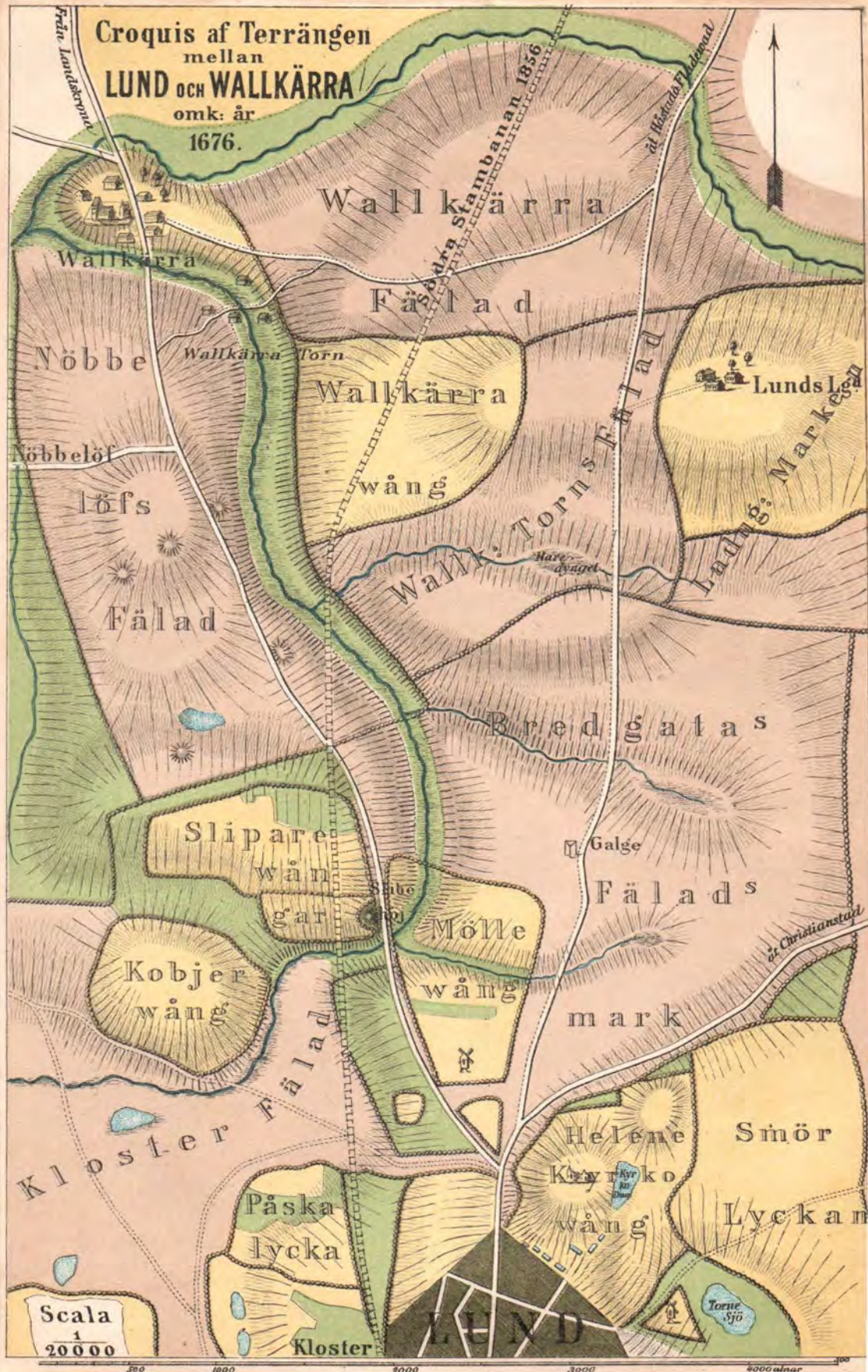
Striden fr. 3 e. m.
till aftonen.

- U) 9 sq. af Sv. H. f. anförde af N. Bjelke
- U¹) omk. kl. 3 och 4 e. m.
- V. nya Dsk. H. fl.
- X. Danska arméens återstod omringad
- Y. nya Sv. V. fl. anförd af Carl. XI
- Z. Sv. Centern (nya)
- Ä. nya Sv. H. fl. anförd af Helmfelt
- Ä. Sv. Sq. afsedda till lindens förföljande
- Ö. Slutstriden i Wallkärva
by och ä dess Kyrkogård

Croquis af Terrängen
 mellan
LUND OCH **WALLKÄRRA**
 omk: år
 1676.

Scala
 1
 20 000

300 1000 2000 3000 4000 alnar 500

Pris: 1 kr. 50 öre.

Till medlemmar af *De skånska landskapens historiska och arkeologiska förening*, hvilka antingen engång för alla erlägga en afgift ej understigande *30 kronor* eller årsafgift af *3 kronor*, utdelas denna tidskrift kostnadsfritt. Anmälan om inträde i föreningen kan göras under adress Adjunkt G. Billing Lund.

Af den äldre tidskriftserien återstår ett mindre antal exemplar, som af inträdande föreningsmedlemmar kunna bekommas till nedsatt pris af 6 kronor.
